

Miti, tabuji, hipokrizije in drugi problemi v znanstveni politiki in v družbenem statusu znanosti v Sloveniji: prispevek k antropologiji zablodelega sveta

POVZETEK: Članek obravnava skozi zgodovinskoantropološko in socialnoantropološko perspektivo nekatere aktualne razmere v slovenski znanosti (kot administrativno homogeniziranem in institucionaliziranem polju), trende v znanstveni politiki in partikularne probleme v njenem družbenem statusu, za katere se zdi, da postajajo izjema, ki potrjuje pravilo. Avtor na podlagi pisnih gradiv in terenske izkušnje poimenuje in analizira nekaj šokantnih in zaskrbljujočih ideoloških mitov, iluzij, zmot, zablod in delirijev, ki zaposlujejo ne le državno-upravljalvske mentalitete v zvezi s področjem administriranja znanosti, pač pa tudi tistih, ki družbeno domeno visokega šolstva, znanosti in akademske kulture naseljujejo.

KLJUČNE BESEDE: antropologija akademskih svetov in znanstvenih okolij, slovenska znanost, znanstvena politika, akademska kultura, antiintelektualizem

1. Uvodna opomba

Pričujoče besedilo ni niti vseobsegajoč niti mozaičen oris slovenskega znanstvenega polja in akademske kulture, ampak analitski prikaz le nekaterih partikularnih, natančneje, punktualnih primerov, torej elementov, ki naj šele služijo za študijo označenega polja. V tem smislu članek morda nima »klasične« zgradbe znanstvene razprave, menim pa, da z nekaterimi svojimi posameznimi razkritji in razjasnitvami prispeva k obelodanitvi dogajanj in razmer v polju slovenskega znanstvenega in akademskega receptakla našega časa kakor širše družbene sfere. Članek je napisan s partikularno, problemsko, ne z generalno in deskriptivno intenco, zaradi česar se zavedam nekaterih nezadostnosti, ki zadevajo zlasti eksploracijo kompleksnih zgodovinskih perspektiv in distinktivnih rab posameznih pojmov in vlog fenomenov. Hočem reči: članek ni napisan z namenom, da bi bazično pojasnjeval zgodovinske razsežnosti, katerih nasledek so nedvomno mnogi današnji trendi v znanosti in akademskem imaginariju v Sloveniji in širše, čeprav pomena njihovega zgodovinskega režima nikakor ne želi zmanjšati ali izključiti; članek tudi ni napisan z željo, da bi se prvenstveno vrtel v krogu prikazovanja tega, kako ne obstaja eno znanstveno polje, ena akademska kultura, pač pa, da so znanosti izrazito heterogene družbene prakse in da so akademske kulture heteronomno družbeno polje,

čprav tega pogleda nanje nikakor noče zanemariti.¹ Vendar bi za temeljitejšo sistematizacijo in širšo eksploracijo spoznanj bržčas bil potreben monografski tematizacijski obseg. Epistemološka skonstruiranost članka namreč sledi znani Foucaultovi ideji, da je družbene fenomene treba preučevati na njihovih mejah, na njihovem najbolj notranjem ali zunanjem robu. Spoznavno ozadje te ideje nam tu služi kot dispozitiv, skozi katerega se nam družbeni sistem znanosti in akademske kulture v okviru slovenske nacionalne družbe ne kaže kot kak center ali sklenjen univerzum; nasprotno, polje znanstvenega habitusa in akademske kulture je treba misliti in preučevati partikularno, punktualno, »lokalno«, »periferno«, disperzno, torej kot heterogeno polje sil in razmerij. Še več: treba ga je obravnavati iz zornega kota partikularnih situacij, meja, robov, zunanjih ali notranjih gub polja, margin, ki z diferenciacijo njihovih ravni in nivojskim korespondiranjem z realnostjo vsebujejo univerzalno korelacijo, ne totalizacijo ali psevdouniverzalnost.

Že zgolj bežen kritičen in nekonformen pogled v nekatere ideološke zvarke, tabuje, fragmentirane zablode in zmote, ki dominirajo polju znanstvene kulture v Sloveniji, se zdi precej zanesljiv barometer stanja v družbenem polju, o katerem teče beseda. Znanstveno, še zlasti univerzitetno polje bi bilo v resnici treba začeti sistematično in z vso refleksivno ostrino preučevati na mestih, kjer vladajo institucionalizirane, racionalizirane, naturalizirane in navidezno objektivirane forme znanstvenega sveta, kolektivne hipokrizije, internalizirani rituali, »cehovski« tabuji, misteriji »obrtiških« večšin, ezoterika »znanstvenih kartelov«, norme skupnega verovanja, ideološki miti, »scientistične hagiografije, v katerih znanstveniki, univerzitetniki, akademiki in drugi nosilci hierarhičnih diskurzov nastopajo kot junaki sodobne mitologije« (Rotar 1997: 34), idr. Akademsko kulturo bi bilo treba zagrabit na točki njene antikulture, antiakademizma, nerazumevanj, zavračanj, odporov, pozab, prekinitiv, onemogočanj, izgonov, izključevanj, akademskega kuloarja idr. Pretresti bi bilo treba prav tiste družbene procese in pridobitve znanstvenega in akademskega sveta, s katerimi je mogoče početju v znanosti nadeti povampirjene videze znanstvenosti, metodičnosti, sistematičnosti, objektivnosti, reprezentativnosti, urejenosti ipd., zaradi katerih se znanstveno delo, rezultati, dosežki, predstavljajo kot neodvisni od zgodovinskega agensa, ki jih je sproduciral, in celo od družbenih razmer nasploh, katerih produkt so. Naj rečemo z besedami Pierra Bourdieuja, sfero znanosti bi bilo treba do temelja de-objektivirati, se pravi, »objektivirati objektivacijo« (Bourdieu 2002: 51–70) same znanosti in njenega družbenega statusa. Še zlasti se to zdi nujno, ker imamo v Sloveniji opraviti z neverjetnim, tako rekoč blasfemičnim odporom zoper vsakršen poskus refleksije in problematizacije družbenega sveta tistih, ki domeno znanosti, akademizma in visokega šolstva bodisi administrirajo (ali bi jo naj administrirali: pri rabi izraza »administriranje znanosti« je namreč treba biti previden; raba in vloga, o kateri govorimo, je v Sloveniji mitološka in ideološka ali vsaj fiktivna, ne administrativna, zato se nam t.i. znanstvena politika kot reprezentacija državnega upravljanja z avtonomnimi področji družbenih dejavnosti, ki jim pravimo s skupno besedo znanost, v njih ne ponuja kot tisto, kar dejansko je), bodisi jo kot njeni »domorodci« naseljujejo.

V pravkar zarisani perspektivi se svet znanosti in akademske kulture šele odstre v svoji drugačni podobi in neizkrivljeni dejanskosti, ki ni produkt razno raznih znanstvenih

mitologij, niti spontanij ideologij administratorjev oziroma menedžerjev znanosti niti, če rečemo z Althusserjevimi besedami, »spontane filozofije znanstvenikov« (Althusser 1985: 92), ki praviloma ni sposobna problematizirati same sebe prek delovanja svoje lastne vsebine (*Ibid.*: 97–98), pač pa je rezultat refleksije in elaboracije družbenih reprezentacij elementarne, če hočete, konstitutivne vključenosti znanstvenega sveta v družbo. Pričujoče besedilo se zato ukvarja zlasti s konkretnimi problemi v družbenem statusu znanosti v Sloveniji in ne s tradicionalnimi akademskimi paberkanji po nacionalno inspiriranem in diskurzno rezerviranim in oportunem korpusu idealiziranih, estetiziranih, scientificiranih žebanj. Temu naj sledi naslednja kratka metodološka pribeležka: posvečam se nekaterim slovenskim trendom in razmeram v polju znanosti, znanstvene politike in njune kulture, da bi prikazal nekatere njene posebnosti, do katerih sem prišel s kombinacijo različnih raziskovalnih postopkov, ki obsegajo tako okvir pisnih gradiv kakor terensko izkušnjo in analizo nekaj oralnih virov, kakor je pač v navadi v antropoloških znanostih, zlasti še v zgodovinski in socialni antropologiji.

Že nekaj časa spremljam navidez spontane, disperzne in heteronomne družbene procese in trende v slovenski znanosti, ki pa bolj od blizu pokažejo nekatere šokantne in zaskrbljujoče, vsekakor škodljive homogenizirajoče, unificirajoče in totalizirajoče učinke na različnih mentalnih področjih družbenega sveta. Ni presenetljivo, da obstaja znanstveno polje skupaj z njegovimi kolateralnimi habitusi za širšo javnost v Sloveniji največkrat zgolj v obliki ideoloških mitov, torej v obliki nečesa drugega, kar naj bi bila znanost, kuriozno postane, ko znanost za same znanstvenike, univerzitetnike, raziskovalce in znanstvene administratorje ter birokrate obstaja v obliki nečesa drugega, v obliki fiktivne reprezentacije znanosti.

Etnografsko ugotavljanje, do katerega so mi odprli pot pogovori z nekaterimi akterji, ki delujejo v polju visokega šolstva, znanosti in raziskovanja v Sloveniji, da raziskovalno ukvarjanje s svetom, v katerem sami samoniklo delujejo, torej refleksija družbenih razmerij in razmer, katerih produkt in konstrukt je znanost, kajpada tudi oni sami, zbuja dvom v znanstvenost tovrstnega početja, je bržčas več kot dober razlog za pisanje pričujočega članka. Tako prepričanje oz. dvom nedvomno govori o hudem deficitu v razumevanju znanstvenega v Sloveniji. Četudi tak premislek znanstvenega in akademskega okolja ni ravno prepovedan, pa njegovi pripadniki, pripadnice, pogosto samodejno delujejo, kakor da bi spraševanje o tem področju družbenega življenja vendarle bilo nekaj nespodobnega, kajpada tudi nedobrodošlega za ta svet premnogih utvar.

2. Fantomski svet »znanstvene politike«: privilegirani in izključeni

Intelektualno življenje in refleksivna rigoroznost znanstveno-raziskovalnega dela sta v deželi provincialnega družbenega režima, kakršen je slovenski, ne le eksistencialno tvegana in praktično nevarna za tiste, ki ju hočejo izvajati, pač pa redka in že povsem nemogoča. In to tem bolj, ker se v zadnjih letih v Sloveniji na nezaslišan način dokončuje vsesplošno imaginarno sprevačanje temeljnih družbenih razmerij in močan odpor zoper prepoznavanje vsega, kar se *dejanskega* odvija v družbenih realnostih, obenem

pa se nosilci vladajočih diskurzov brez odpora vdajajo triumfalnemu »neoliberalnemu novoreku« (Bourdieu in Wacquant 2003). Homogenizirajoči ideološki vokabular tega novoreka nima veliko opraviti z dejanskostjo, ima pa – prek svojih čedalje močnejših in nasilnejših mehanizmov kulturne, ekonomske, politične, socialne, simbolne in sploh vsakršne dominacije, katere perfidni propagandni in indoktrinacijski učinki škodljivo in že usodno preprečujejo *elaboracijo sleherne dejanske realnosti* – zelo veliko opraviti s tem, da tisto *dejansko* v družbi nikoli ne bi prišlo zares do svoje prave prezenze in razpoznanе veljave. Zaradi tega smo danes priča vse večjemu mentalnemu terorju mistificiranja in predelovanja dejanskih razmer in to na različnih družbenih področjih.

Znanstveno polje in polje intelektualne dejavnosti² sta paradigmatiska primera poraznih trendov v širšem družbenem korpusu, pri katerih *sploh* ne gre za kake singularne, partikularne in punktualne posege v *intelektualni habitus*, ampak za del širše ideološke sistematizacije, homogenizacije in harmonizacije družbenega življenja, spričo katere se v Sloveniji dogaja globoko dezavuiranje realnosti in lahkomišelnost v *deklariranemu* in *fiktivnemu* v krožcih reprezentacijah družbene atmosfere slovenske province, ki jo Taja Kramberger koncizno definira kot »*sprevrženo igro razmerij, v katerih vladajo strašna neravnovesja v prid nasilne unifikacije in homogenizacije ene same mentalne izbire, ki je prazna forma, videz, ritual*« (Kramberger in Šori 2004: 42).

Pri praksah javnega oziroma profesionalnega deklariranja, ki ga za potrebe javnosti izvajajo razni nosilci vladajočih ali oblastnih diskurzov v Sloveniji, naletimo običajno na specifično unificirajočo ideologijo, sicer z močno podporo v aktualnem neoliberalizmu, »postmodernemu« relativizmu in globalnemu imperializmu videzov in etiket, sestoječo se ponavadi iz veriženja številnih občil mest, praznih form, predsodkov, stereotipov, okamenelih in zaustavljenih vednosti in druge frazerske šare, toda v tej deželi dobiva ta ideologija še nekatere dodatne posebnosti: prvič, deklarirano je praviloma zgolj *videz realnosti*, zato ponavadi nastopa kot oblika simbolnega nasilja, ki ga izvršujejo razne družbene institucije, kolektivi, agende ali v njih vpeti posamezniki, in skoraj nikoli kot kako realnost resnično pojasnjujoča gesta ali reprezentacija kakršnekoli dejanskosti; drugič, deklarirano torej večinoma ne deklarira dejanskosti, pač pa deklarira nekaj, kar naj bi dejanskost zameglilo – torej nastopa z nalogo oziroma v funkciji, da bi razvrednotilo oziroma razveljavilo sleherni stik z odvijajočo se ali že dogodeno realnostjo; tretjič, edini meritorni postulat deklariranja je zakon inertnosti, ki se zanaša na oblastno in totalitarno situacijo omejevanje, reducirane recepcije družbene realnosti, da bi izsilil njeno podreditev; četrtič, končni smoter deklariranja in namen re-producentov deklariranega je običajno uzurpacija dejanskosti oziroma prilastitev *vtisa dejanskosti* na način, da deklarirano s pomočjo medijske razpečevalske mašinarije samo ubikvitetno stopi na mesto dejanskosti in se sčasoma ustali kot edina veljavna dejanskost. To družbeno strategijo in mehanizme zaposledanja, sprevrčanja, mistificiranja in fabriciranja dejanskosti so pri svojem pohodu in vzponu zaposlovale vse največje totalitarne ideologije, s fašizmom in nacizmom na čelu.

Recentne »prestižne« razprave slovenske »znanstvene«, »akademske«, »intelektualne« in »politične« *srenjske noblese* o »prihodnosti Slovenije«³, o slovenski družbi kot o

»učeči se družbi« in »na znanju temelječi družbi«, o »nacionalnih prioritetah slovenske znanosti«, o »bolonjskem procesu« idr. so tako rekoč paradigmatični primeri tega terorja s ponarejanjem in zastiranjem realnosti. Vse te ideje in pobude, celo nekateri izrazi, so bili v zadnjih nekaj letih »slovenske tranzicije« – kot ideološki dekor za izključne potrebe lokalnih oblastnih mogočnejšev in njihovih vdanih akademskih privržencev, suflerjev, protežirancev in protagonistov – uvoženi v Slovenijo zlasti iz ZDA, tudi prek Evropske unije, da bi poudarili »razvojno« teleologijo in »ciljno naravnano« ekumenizem v znanstveno-raziskovalni, univerzitetni in visokošolski izobraževalni sferi, medtem ko se v istem času – tako rekoč vzporedno z izdatno medijsko podprtim plasiranjem »lepih besed politične in intelektualne smetane« o znanosti in izobraževanju – v Sloveniji dejansko odvija kontinuiran proces uveljavljanja diletantizmov vseh vrst v znanosti, izobraževanju in znanstveni politiki, popolna kulturna atrofijska in za leporečji skrita stihija na področju sistematizacije delovnih mest, zaposlovanja in pretoka kadrov v znanstveno-raziskovalnih, univerzitetnih in visokošolskih izobraževalnih institucijah, ter nenazadnje sistemska diskriminacija na področju prijavljanja in kandidiranja na projekte (Kotnik 2004b: 18).

Kdor želi razumeti in biti obveščen o nekaterih recentnih »podvigih« slovenske znanstvene politike, mu je za to na voljo več poti. Mi bomo začeli s postopki izbora programskih skupin in temeljnih raziskovalnih projektov v letu 2004 in njihovimi dejanskimi učinki. Irena Šumi je analizirala sistemski okvir postopkov in nadejanih (še več nenadejanih) rezultatov zelo natančno.

Avtorica analize, objavljene v reviji *Monitor ISH* (sedanji *Monitor ZSA*), pride do več kot šokantnih ugotovitev, ko nazorno pokaže, da je po vsej kolobociji z recenzentskim točkovanjem in zgrešenostjo in nedorečenostjo vrednotenja raziskovalnih skupin, ki je pripeljalo do »nestrokovnega, pa tudi direktno neproduktivnega in škodljivega gledanja« nanje, bil rezultat vsega postopka v končni izvedbi prav nasproten deklariranemu namenu državnega, kajpada nacionalnega projekta programskih skupin:

Zgoraj povedanemu bi bilo malo dodati, če ne bi celotni projekt organiziranja programskih skupin, ki se je začel v letu 1999, imel izrecnega cilja: zagotoviti znanstvenikom in znanstvenicam, ki so polno zaposleni kot raziskovalci/raziskovalke primerljivo varnost in kontinuiteto dela, kot jo imajo v visokošolskem sistemu zagotovljeno polno zaposleni pedagoški delavci. Kuriozno je, da je objavljeni končni rezultat deklariranemu namenu pravzaprav natančno nasproten: raziskovalni FTE za programske skupine so zdaj *de facto* večinoma rezervoar dodatnih zaslužkov polno zaposlenih visokošolskih učiteljev. (...) Že tako z ničimer opravičljiva diskriminacija med socialno zavarovanimi, polno zaposlenimi visokošolskimi pedagogi in polno zaposlenimi raziskovalci se je tako dokončno institucionalizirala (Šumi 2003/2004: 151–152).

Iz njene analize bijeta v oči zlasti dva za naš pogled ključna podatka, ki kažeta na drastično diskrepanco med deklariranim namenom in dejanskim rezultatom: prvič, da je končni učinek ocenjevalnega postopka za financiranje programskih skupin bil predvsem ta, da raziskovalci pri pridobivanju projektov že v startni poziciji v tekmi z visokošolskimi učitelji nimajo kdove kakšnih možnosti; in drugič, da so mlajši raziskovalci in mlajši strokovnjaki v boju za projekte s seniornimi univerzitetniki in pedagoškimi delavci že vnaprej obsojeni na neuspeh, saj je »merilo« znanstvene relevance, količine

in odmevnosti dela avtomatično favoriziralo akademsko seniornost. Skratka, logika in sporočilo končnih učinkov ekspertnega sistema MŠZŠ je bila v glavnem naslednja: napolnitev žepov eksistencialno že relativno preskrbljenim pedagoškim delavcem z redno univerzitetno službo (mnogi univerzitetniki resda niso niti približno »preskrbljeni« v primerjavi s kolegi v tujini, skrajno problematično pa je, kadar se preskrbujejo na stroške raziskovalcev: okvirni razlog za anomalijo je podcenjevanje in neoliberalno razvrednotenje intelektualnega dela, tudi dela univerzitetnikov) še z dodatnim projektnim denarjem in ugonobitev raziskovalcev, ki jim konkuriranje za projekte pomeni praktično edino možnost za pridobitev temeljnih preživetvenih sredstev in so tako rekoč eksistencialno popolnoma odvisni od tega vira (Kotnik 2004a: 25).

Temu obskurantističnemu »izplenu« znanstvene politike MŠZŠ naj na rob pripišem nekaj izpričanih primerov zavrnitve prijavljenih projektov z Javnega razpisa temeljnih raziskovalnih projektov v letu 2004, ki so v evalvaciji in brez vsebinski fantazmagorični »argumentaciji« zavrnitve oziroma negativne ocene recenzentov privedeni do takega absurda, da razgali njihovo prav škandalozno pomanjkljivo poznavanje, nonšalantno sprenevedanje ali pač brezobzirno ignoriranje, ne akutne socialne problematike v partikularnosti in podrobnosti tekme prijaviteljev za državno pogačo denarja, kakor bi pričakovali, pač pa splošnih dejanskih razmer, ki nekatere ljudi, ki v Sloveniji na tak ali drugačen način participirajo v univerzumu znanosti, visokega šolstva in izobraževanja, univerze, fakultete, akademije, raziskovanja, dela na projektih ipd., pehajo v ekstremne boje za preživetje. Da sem še bolj konkreten: ker je participacija mnogih prijaviteljev v znanosti, med drugim kot mlajših strokovnjakov ali raziskovalcev z različnih področij znanosti (diapazon od naravoslovnih in tehniških do družbenih in humanističnih je v utečeni tradiciji »nevednosti« recenzentov daleč najmanj vsak sebi), odvisna izključno od pridobljenih projektov (in ne od dosmrtnega »glonsanja« univerzitetnega kabinetnega stolčka) in je v tem smislu zelo podobna številnim drugim življenjskim potem mlajše generacije slovenskih intelektualcev, intelektualk in raziskovalcev, raziskovalk, je seveda zelo normalno, če taki prijavitelji, prijaviteljice v prijavi projekta predlagajo t.i. polno pokritost na projektu (tj. FTE ali 1700 ur), saj bi jim bil pridobljeni FTE, ki omogoča polno zaposlitev raziskovalca za čas poteka projekta, edini vir zagotavljanja socialne varnosti. Neikonoklastnim recenzentom, bržčas dobro nameščenim v kakšni redni univerzitetni službi na eni od ljubljanskih fakultet in zaradi udobnega delovnega statusa in temu statusu ustrezne družbene komoditete dovolj odtujenim, nesubtilnim, neobveščenim in abotnim za soočanje z dejanskimi družbenimi razmerami, v katere je pahnenih vse več mlajših znanstvenikov, znanstvenic in raziskovalcev, raziskovalk, se je prošnja posameznih prijaviteljev za dodelitev FTE, torej za polno število ur dela na projektu, zdela naravnost nenavadna, lakomna in bogokletna, ko naj bi imeli prijavitelji po aluziji posameznih recenzentov vendarle dovolj preživetvenih sredstev že iz naslova polne pedagoške obremenitve na fakulteti. To konstruirano fikcijo bi vesten pogled v konkretne primere hitro razblinil, seveda ob predpostavki, da bi presoje recenzentov dejansko izhajale iz ocene dejanskih socialnih in delovnih karakteristik vpetosti posameznih prijaviteljev v znanstveno sfero in ne iz vase zagledane, v milni mehurček ujete »ekspertne« fantazme teh recenzentov o svetu okrog njih. Vendar ne, zgodilo se

je prav nasprotno (kako zelo značilno ironično za slovensko provincialno pamet!): presoje posameznih recenzentov so bile docela nasprotne dejanskemu stanju. Nekaterim recenzentom je očitno nezamisljiva situacija, da v Sloveniji v znanosti participirajo ljudje, ki nimajo zagotovljene niti polovične delovne zasedbe za določen čas, kaj šele stalne polne socialne varnosti, in da obstajajo ljudje, ki so prisiljeni nepretrgoma tekati od enega projekta k drugemu, da si zagotovijo vsaj delno kontinuiteto znanstvenega dela in preskrbo temeljne socialne opore. *Suma sumarum*: »hendikepiranost« teh prijaviteljev so nekateri recenzenti z »ekspertno« rošado spreobrnil v oteževalno značilnost (ne v olajševalno okoliščino, kar bi bilo najbolj razumljivo in racionalno gledanje), zaradi česar so bili ti projekti pri recenzentih, prav groteskno, slabše oziroma nižje ocenjeni, kakor bi bili sicer.⁴

Ta »znanstvena politika« je direktno udarila po tistih, katerih participacija v univerzumu produkcije znanja, znanosti, visokega šolstva in izobraževanja, univerze, fakultete, akademije, raziskovanja, dela na projektih je dandanes ne glede na njihove znanstvene kompetence najbolj ovirana.

Realnost participacije v znanstveno-raziskovalni in akademski sferi je za nekatere postala vsakodneven boj na življenje in smrt. Ko pravim boj na življenje in smrt, zlasti ne mislim na sentimentalne oziroma infantilne zgodbe o kruhoborstvu, o katerih lahko občasno beremo sem ter tja v dnevnem časopisju. O njih v Sloveniji, paradoksalno, fantazirajo tisti akademski »poslovneži«, ki dejanskemu družbenemu robu nikoli niso bili niti blizu. Zaradi tega eksistencialnih zgodb znanstvenikov, znanstvenic, kolegov in kolegic ne morejo ozavestiti kot objekt refleksije družbenega statusa znanstvenega polja samega. Skratka, so del neoliberalnega podjetja, v katerega »je vpisan visceralni antiintelektualizem, ki se dobro ujema z lokalno tradicijo Srednje Evrope in ki znižuje socialno vrednost intelektualnih dejavnosti in ceno intelektualnega dela (znanstvenike reducira na začasno, od projekta do projekta, zaposlene medzne delavce) v isti sapi, ko njegovi nosilci blebetajo o »na znanju temelječi družbi« (Rotar 2004: 24–25).

Nič kaj rožnata, še manj imenitna situacija, ki je nekatere znanstvenike, znanstvenice že pahnila na samo družbeno margino, pa nekatere nosilce oblastnih političnih in akademskih diskurzov v Sloveniji očitno ne moti preveč pri njihovem hvalisavem samopredstavljanju pred slovensko javnostjo in širšo evropsko neoliberalno politično družčino in pri glorificiranju njihovih prispevkov pri dejanjih »nacionalne uspešnosti«, med katera pogosto uvrščajo prav znanstveno sfero. Podatek, na katero realnost znanosti pri tem mislijo, je bržčas znan le njim, zagotovo pa je, da ne mislijo na tisto, ki je avtorju pričujočega besedila nespregledljivo in neodpravljlivo prezentna.

Udeležba v znanosti se zdi dandanes podvržena hudim neravnovesjem⁵: razkorak med tistimi, ki so nameščeni v redni univerzitetni službi na eni od slovenskih univerz, ki jim prinaša varno udobje delovnega položaja in temu položaju primerno družbeno komoditeto in pogoje dela, in tistimi, ki jim tekanje za projekti pomeni edini vir socialne varnosti v znanosti, je nezanski in se še povečuje. In nedvomno je, da največjo ceno tega neravnovesja »tranzicijske znanstvene politike« plačujejo prav mladi ljudje, ki so komajda stopili v polje znanosti in ki so – ne po svoji volji in ne po svoji krivdi – potisnjeni vsakodnevno v to, da jih dejanske razmere silijo v nehumano poniževanje,

devaluacijo njihovega dela in boje za preživetje (Kotnik 2004b: 18). Težko je spregledati, da je to neravnovesje posledica intencionalne kohabitacije systemske državne stihije in ideološkega spoja politične, birokratske in znanstvene mediokritetne lokalne klientele. In kakor da to ne bi bilo dovolj, se je MŠZŠ pred meseci polastil birokratski delirij, ki po novem degradira in devaluira doktorate, novim doktorjem s tutorji pri postdoktorskih projektih pa zmanjšuje vrednost, odreka kompetenco, konkurenčnost in avtonomijo. Ni presenetljivo, je pa nenavadno, da so na ta problem opozorili zelo redki, med njimi najbolj neposredno Drago B. Rotar (2004: 22).

Kljub naraščanju števila življenjskih poti posameznikov, ki čedalje bolj izpričujejo to kaotično, vsekakor pa tudi socialno nepravilno stanje, ostajajo ti aspekti slovenske znanosti docela zamolčani in prikriti, preživetvene strategije znanstvenikov, znanstvenic, intelektualcev, intelektualk pa tabuizirane.

Sad večine dosedanjih razprav o »vlogi in pomenu slovenske znanosti za prihodnost Slovenije« je bil, paradoksalno, pomik v popolno neoliberalno banalizacijo in aplikativno trivializacijo znanosti, ki znižuje socialno vrednost intelektualnih dejavnosti in ceno znanstveno-raziskovalnega dela. Prav te razprave so utrdile predstavo, da ni nič nenavadnega, da mnogi v znanosti nimajo zagotovljene niti polovične delovne zasedbe za določen čas, kaj šele stalno polno socialno varnost; da je nekaj povsem normalnega, če se znanstvenike reducira na začasno, od projekta do projekta tekajoče zaposlene mezdne delavce, da bi si zagotovili vsaj delno kontinuiteto znanstvenega dela in temeljno socialno oporo. Pri tem pa si ustvarjalci »tranzicijske znanstvene politike« najbrž še domišljajo, da je to produktivno. Groteskno je, da se ta segregacija dogaja istočasno, ko oblastniki in njim bližnji, vsekakor interesno slepi akademski privilegiranci v medijih v en glas blebetajo o »na znanju temelječi družbi«.

Omenjeno precej nedvoumno kaže še enkrat več, kako se v Sloveniji v polju, ki naj bi bilo namenjeno znanosti in bi zagotavljalo potrebne okvire za nemoteno produkcijo znanja, v resnici izvaja kontinuirana in institucionalizirana antiintelektualistična, tudi nekompetentna, protiznanstvena in neetična segregacija posameznih znanstvenikov, znanstvenic, raziskovalcev, raziskovalk, intelektualcev in intelektualk. Pa ne le-to: državin recenzentski sistem pri projektih je v razmerah provincialno prepredene znanstveno-raziskovalne in univerzitetne mreže postal tako rekoč centralni katalizator priložnosti za obračunavanje, izključevanje in »ekspertno« diskvalifikacijo realnih ali imaginarnih konkurentov in tekmecev, saj ne smemo pozabiti, da recenzenti (enkrat opravljajo usluge za državne institucije, drugič pa) redno nastopajo v vlogi prijaviteljev na projekte pri taistih državnih institucijah. Jasno je, da je znanstveno-raziskovalna in izobraževalna sfera, kakor vsaka družbena sfera, rečeno z Bourdieujem, tudi če ne predvsem polje bojev in družbeno skonstruiranih dejanj in razmerij, kjer se agensi, obdarjeni z različnimi viri, različno količino informacij in znanj in na različno količino in kvaliteto napetih odnosov, spopadajo za to, da bi ohranili ali preobrazili veljavno ali obstoječe razmerje sil v polju (Bourdieu 2004: 76), vendar za razliko od družbeno odprtih, diskurzivno razčlenjenih in notranje elaboriranih okolij, v provinci kot mentalno zaprtem, diskurzivno perifernem in strukturno nediferenciranem prostoru, katerega značilnost je neelaboriran režim realnosti, sprevržena hierarhija kriterijev in navznoter

usmerjena taksonomija nacionalnih kategorizacij, ta družbeni ples ne prenese vsebinsko drugačnih ritmov, drugačnih gibov, drugačnega pogleda, drugačne perspektive, drugačne vednosti, drugačnih razlag, temveč priznava in glorificira samo eno, običajno konjunktorno monopolno ideološko nacionalno naracijo o »poslanstvu in prioritetah znanosti«, »nacionalne znanosti«, pa tudi o samem pojmovanju znanosti.

Tako se upravičeno zastavlja vprašanje: ali v Sloveniji obstaja angažirani intelektualec? Obstaja kritični znanstvenik? Dvom v obstoj česa takega zbuja alarmantna odsotnost kolektivnih in individualnih mobilizacij, ki bi privedle do nujnih sprememb. Znanstveniki, med njimi še zlasti univerzitetniki, bi morali preseči mejo med kompetenco in angažmajem, ki se je usidrala v njihovih glavah. Kakor pravi Pierre Bourdieu, morali bi zapustiti akademski mikrokozmos (Bourdieu 2000: 4) univerzitetnih brlogov, kabinetov, laboratorijskih inkubatorjev, inštitutskih azilov in drugih fakultetnih konfinacij in stopiti v stik z dejanskim svetom. Za kaj takega je seveda prvi pogoj socialna senzibilnost za zahteve okolja in dogajanja v okolju, ki ga sami profesionalno naseljujejo.

Da gre v družbenih razmerjih znotraj slovenskega znanstvenega omrežja za popolno sklenjenost, predvidljivost in vsrkanost znanstveno-raziskovalnega in univerzitetnega polja v državni administrativni aparat, kaže naslednji sistemsko izključevalni ukrep ministrstva, pristojnega za znanost in znanstveno raziskovanje, pri pogojih, ki jih morajo izpolnjevati prijavitelji na razpis (tako je bilo tudi v majskem Javnem razpisu za izbiro raziskovalno-razvojnih projektov CRP »Konkurenčnost Slovenije 2001–2006« v letu 2004): na razpis se lahko prijavi pravna ali fizična oseba, ki je »vpisana v evidenco Ministrstva za šolstvo, znanost, in šport za opravljanje raziskovalne dejavnosti v Republiki Sloveniji ter izpolnjuje pogoje, predpisane z Zakonom o raziskovalni dejavnosti ...«, pri čemer mora biti vodja ali avtor projekta poleg tega, da mora »izpolnjevati pogoje za odgovornega nosilca raziskovalnega projekta, predpisane z 29. členom Zakona o raziskovalno-razvojni dejavnosti«, »zaposlen v organizaciji, ki je prijavitelj projekta«. Prav to zadnje določilo natančno izraža in reproducira birokratsko in hegemonistično prepričanje, da je za znanstveno-raziskovalno delo edino primeren oziroma spodoben okvir statične institucije, ki »zagotavlja« materialne pogoje dela. Seveda lahko pri priči ugotovimo, da je ta normativ na področju današnjih družboslovnih in humanističnih raziskav ne le neprimeren, temveč tudi neposredno škodljiv, saj produkcija znanja ne more potekati zgolj v kabinetih, tudi sicer je družboslovna produkcija redkeje vezana na laboratorijske razmere, pač pa poteka tam, kjer je raziskovalec. Prav tako je znano, da različni projekti potrebujejo zelo različne tehnične oz. instrumentalne okvire za realizacijo. Obstajajo primeri, ko so bili državni projekti realizirani tako rekoč zunaj organizacije, kjer so bili sicer formalno prijavljeni. Da sploh ne omenjam stroškov za administracijo in reproduciranje samih sebe, ki jih od nosilcev projektov terjajo organizacije kot prijaviteljice. Obstajajo privilegirani raziskovalci, ki lahko prijavijo projekt pod okriljem organizacije, kjer niso zaposleni. In obstajajo raziskovalci-avtsajderji, ki zato, ker so ostali brez zaposlitve in institucionalnega okvira, ne morejo več kandidirati na državnih razpisih, kakor da jim položaj izbriše kompetentnost in kakor da niso več državljani. »Znanstvena« administracija in njeni ustrežljivi eksperti s to sistemsko normo⁶ in njeno rigorozno uporabo nikakor ne urejajo ne znanosti ne raziskovanja:

kvečjemu narobe, pač pa to normo nosita dva poenotujoča parametra, togo in zatorej anahronistično razumevanje samega pojma institucije na eni ter totalitarizirajoči okvir (narejen po zgledu laboratorijskega naravoslovja in tehnike) razumevanja samega pojma raziskovanja⁷ na drugi strani. Normativ seveda ne bi bil vreden pozornosti, če ne bi imel neposrednih usodnih posledic za participacijo posameznih raziskovalcev in raziskovalk v znanstvenem delu in za produkcijo znanstvenih spoznanj v okviru nacionalne družbe (Kotnik 2004a: 25).

Pravzaprav je v Sloveniji praktično nemogoče delovati kot znanstvenik ali raziskovalec zunaj tradicionalno akademskih institucij, ne glede na to, za kako povezane s »prakso« se razglašajo. Irena Šumi poudari, da je nemogoče delovati kot znanstvenik »ne le zunaj akademskega ustroja, ki ga uveljavljajo tovrstne ustanove; predvsem je nemogoče delovati kot znanstvenik brez statusov, ki jih podeljuje državna uprava: šifre raziskovalca, uvrščenosti v sistem COBISS itd.« (Šumi 2003/2004: 154). Prav tako pa ni mogoče delovati kot intelektualec s koncepcijo Sartrovega »angažiranega intelektualca« ali Gramscijevega »organskega intelektualca«.⁸

Še za veliko bolj dramatično in škodljivo pa se zadeva pokaže v svojih širših implikacijah, ki kažejo na institucionalizirano diskriminacijo nezaposlenih ali brezposelnih ali preprosto svobodnih znanstvenikov in raziskovalcev (tudi tistih, ki so na robu institucij ali sploh izključeni iz njih) in sistemsko favoriziranje zaposlenih znanstvenikov in raziskovalcev, ki edini uživajo tudi od države zagotovljeno socialno varnost. Status samostojnega raziskovalca, ki je bolj namenjen dajatvam državi kakor pridobivanju državnih projektov, preprosto ni omembe vreden argument zoper to diskriminacijo. Za zdaj nam ostaja zgolj spoznanje, da v Sloveniji obstajajo znanstveniki in raziskovalci, ki so zaradi »uredb« državne administracije za znanost dodatno »kaznovani« za svoj neenakovreden družbeni položaj v znanosti ter institucionalno deprivilegirani in socialno stigmatizirani. Pri tem jih ne rešujejo niti pridobljeni akademski in administrativni statusi, ki jih v namen sistematizacije državnega registra raziskovalcev podeljuje državna uprava sama.

Zaradi povedanega prihaja v Sloveniji čedalje pogosteje do tega, da je brezposeln znanstvenik ali raziskovalec, ki je vpisan v register raziskovalcev MŠZŠ, ki izpolnjuje pogoje za odgovornega nosilca raziskovalnih projektov in druge pogoje za opravljanje znanstveno-raziskovalne dejavnosti, ki ima šifro raziskovalca in je inkorporiran v sistem COBISS, preprosto že vnaprej izključen iz vsakršne kandidature za »državne« projekte.

Seveda se takoj zastavi vprašanje, kako je tak človek sploh prišel do statusa raziskovalca in temu statusu ustrezno pridobljene strokovne kvalificiranosti v državi, ki mu zdaj odreka pravico do participacije pri kandidiranju na projekte. (To je paradoks znotraj birokratske pameti, sicer pa je nujno, da se ljudje odločajo za znanstveno delo mimo administrativnih želja, meril in nevroz.) Zadeva je bolj banalna, kakor bi morda mislili: ker v Sloveniji še ni bilo temeljitega prestrukturiranja tradicionalne zgradbe dominantnih državnih znanstveno-raziskovalnih in visokošolskih izobraževalnih institucij, ki imajo v veliki večini togo hierarhizirano in klientelno zaprto notranjo organizacijo, še bolj pa izrazito nerazpoznavno, srenjsko determinirano fluktuacijo⁹, ki je posledica

rekrutacije kadrov, fiktivno izvedene prek javnih razpisov, so mnogi mladi raziskovalci in mlajši znanstveniki, ki so bili že vključeni v sistem in polno angažirani v procesu znanstvenega ali raziskovalnega dela, nenadoma prišli (seveda zaradi neurejene sistematizacije delovnih mest, ki ni samo stvar teh institucij, temveč predvsem države, zaradi že opisanih zablod slovenske znanstvene politike v zvezi s projekti in zaradi še kakšnih podobnih razlogov) ob temeljna preživetvena sredstva, mnogim pa iz podobnih razlogov grozijo odpuščanja, prekinitve delovnih razmerij in celo ukinitve laboratorijev, centrov in inštitutov. Moje izkušnje govorijo, da je participacija v slovenski znanstveni, raziskovalni ali visokošolski sferi pretežno stvar klientelizma, kuloarja, dinastičnega ali družinskega nasledstva in nepotizma, vse manj pa so zanjo relevantni vsebinski kriteriji, reference in dejansko delo.¹⁰

Kakor je očitno, obravnavano diskriminacijsko pravilo nima z znanostjo več skupnega kakor to, da ga uporablja ministrstvo, ki je administrativno pristojno za znanost. Zvezano pa je z nečim drugim: z regulacijo pravice do vstopa v neko družbeno domeno, s pravico do participacije v njej in s tem s »pravico do vstopa« v samo polje znanosti. O tem, da so projekti, ki jih razpisuje ta ali ona državna administrativna instanca, danes skoraj edini način vstopa ali vrnitve v znanstveno in raziskovalno sfero (ali onemogočanja tega vstopa ali vrnitve), pa tudi pomenljivo govori o stopnji avtonomije znanstvenega polja v Sloveniji. Tak način državnega lotevanja družbenih zadev seveda v Sloveniji ni redek in ima nekatere že kar »tipične« poti: npr. uporabo birokratskih dekretov in množenje formalizmov, ki sta simptom pomanjkanja elaboriranih kriterijev in odsevata nezmožnost diferenciacije režimov realnosti.

Omenjena izključevalna paradigma nikakor ni pikolovska ali postranska reč, prav nasprotno, je izjemno poveden ekvivalent kulture, ki funkcionira na bipolarni osnovi: so horizonti, ki jih je mogoče in vredno misliti, in obstajajo zastrti, izključeni horizonti; torej imamo antagonizem med mislljivim in nemisljivim, ki se ga da zlahka prevesti v antinomije deklarirano *vs* dejansko, navidezno *vs* realno, »odrski diskurz« *vs* »zastrti diskurz« ipd. Hrbtenica province je vera v deklarirane forme in videze. Takoj ko gremo čez to, ko skušamo torej misliti dejansko in navidezno province, to nujno povzroči razbitje nekaterih njenih navideznosti, deklariranih vtisov in vpeljanih mašil. Refleksija realnega je v provinci praviloma pospremljena z obtožbo moralne transgresije.¹¹

In te podobe diskriminativnega administriranja znanosti, akademizma in visokega šolstva, zaradi katerih se zdi znanstvena politika v Sloveniji vse manj politika in vse bolj protiznanstveno početje, se prek ekonomsko-administrativnih prisil vsiljujejo kot prava merila in regulative, za katere ne vemo več, kaj regulirajo ali kaj naj bi regulirale, zdi pa se, da ne ravno znanosti in znanstvenega raziskovanja kot avtonomnega področja družbenega življenja.

Kaj torej v Sloveniji onemogoča, da bi javno obravnavali porast brezposelnih med raziskovalci, znanstveniki in intelektualci, in to prav po zaslugi neoliberalne *formæ mentis*¹² – oblastnih, z objestno logiko kapitala kontaminiranih, z vsebinsko poplitveno aplikacijsko predstavo znanosti nagačenih, s turbokapitalistično ideologijo napojenih »prinašalcev prihodnosti« –, ki se je v zadnjih desetih letih zalezla domala v vse pore družbenega življenja in katere najočitnejši socialni učinek je ta, da načrtno, nasilno,

brezobzirno in škodljivo destabilizira in paralizira, se pravi eliminira najbolj sveže, vitalne, angažirane, kritične in rezistentne intelektualne posameznike in posameznice ter jih spreminja v socialno šibke, nemočne, nezavarovane, ustrezno deklasirane, profesionalno marginalizirane in družbeno stigmatizirane inhalatorje provincialnega zraka, ki »krči prostor delovanja civiliziranim državljanom« (Kramberger 2003: 91).

Žalostno je, da imajo v tem kolektivnem početju odločilno vlogo slovenski znanstveniki ravno zato, ker se aparati države, politika, gospodarstvo in drugi, nenehno sprenevedavo sklicujejo na avtoriteto znanosti. Kdo je torej v tej državi odgovoren za nereagirane na porazne družbene trende v znanosti? Kdaj bo prišel čas, ko bodo navidezno pereči problemi, ki so razglašani za take skozi ideološke mahinacije birokracije in »poslovnežev«, nadomeščeni z dejanskimi in konkretnimi?

Po vsem povedanem nedvomno obstaja precej razlogov za pritrditev tistim, ki se jim zdi, »da je velik del znanosti na Slovenskem še v predznanstveni« (Kramberger 2003: 88) in precejšen delež znanstvene, kulturne in še kakšne druge politike še v infantilni politični fazi.

V realnosti so mnogi mladi raziskovalci, mlajši znanstveniki in mladi doktorji, ki so kariero na fakultetah, inštitutih in drugih izobraževalnih zavodih šele začeli in ki naj bi bili v normalnih razmerah ob pomoči in podpori starejših kolegov najbolj vitalna in agilna sila v procesu dela, prišli ob temeljna preživetvena sredstva in morajo – in s tem devalvirajo finančno investicijo države pri formiranju njihovega »znanstvenega kapitala« – iskati zaposlitev zunaj raziskovalne in sploh znanstvene sfere, vse bolj očitno pa tudi zunaj slovenske države. Celotni zgodbi o slovenskem uspehu »na znanju temelječe družbe« v posmeh obstajajo mladi strokovnjaki, ki z znanstveno titulo vegetirajo na zavodih za zaposlovanje, ker zanje ni ustrezne zaposlitve. Pa ne zgolj to: stanje se katastrofalno poslabšuje do te mere, da zavodi za zaposlovanje nikakor niso pripravljeni na čedalje bolj množičen prihod nadpovprečno visoko izobraženih, specialistično kvalificiranih strokovnih in znanstveno tituliranih kadrov, to še zlasti velja za profile iz družbenih in humanističnih znanosti.¹³ Za slednje se sploh zdi, da je bolje, če bi nemudoma prenehali obstajati: so družbeno šibki, in to nedvomno tem bolj, čim bolj prodorna, profilirana in kritična je njihova govorica ter čim bolj znanstvena in intelektualna je njihova misel. Prav s slednjim je zvezana bizarna situacija, v kateri postajajo ti kadri z razvitim intelektualnim potencialom in bogatim simbolnim kapitalom za slovensko družbo in državo čedalje večji problem, saj so postali domala »nezaposljivi«, češ da so *over-educated*, torej preveč izobraženi in zato čedalje manj »uporabni« in zaželeni pri slovenskih delodajalcih, za katere so zvečine značilne mediokritetna pamet, klientelna družbena povezanost, interesna slepota in pomanjkanje spoznavnih orodij za družbeno refleksijo in refleksijo lastnih početij (Kotnik 2004b: 18). Demagogija s »kar pojdite v tujino« je cinična aroganca, ki poskuša odgovornost za uničevanje prihodnosti vsega prebivalstva na državnem ozemlju zamegliti in prikriti nepripravljenost te družbene skupine za soočanje z realnimi razmerami, še zlasti s posledicami njene dejavnosti za to prebivalstvo. Za družbo, ki se ima za demokratično, bi moralo biti alarmantno, da v njej kritični intelektualci in angažirani raziskovalci nimajo prostora ne za normalno življenje in ne možnosti za delo. To je znamenje anomalije in razkroja družbenega kor-

pusa. In prav v to družbeno stanje iz dneva v dan vse bolj očitno nazaduje in vanj tone slovenska država. Vse več posameznikov, posameznic je prisiljenih v to spoznanje:

Kritične ljudi in intelektualce je tako danes treba iskati zunaj establishmenta in na robu družbenih institucij, nekatere celo zunaj Slovenije. V deželi zgodovinsko niso bili izoblikovani pogoji za kritiko kot institucijo, torej ni strukturnega mesta za kritične intelektualce, ki so prisiljeni ostati posamezniki oz. posameznice (Kramberger 2003: 88).

Vse več znakov iz družbe kaže, da se slovenska provinca »na sončni strani Alp« spreminja v totalitarno deželico, kjer je sumljivo biti refleksiven in kjer je vsakršen resen premislek družbenih razmer dojet kot znamenje ekstremizma. Če ima po vrhu vsega tak posameznik, posameznica še možnost, ki so zmožni reflektirati ideologijo etatizma, političnega, birokratskega, ekonomskega in akademskega neoliberalizma, razraščenega klientelizma, nepotizma in vse bolj v javnost prodirajoče korupcije v znanstveni in univerzitetni sferi¹⁴, ljudje na položajih že poskrbijo, da ne dobi nobene pomembne službe ali sploh nobene službe.

3. Antiintelektualne recepcije znanstvenega početja: ideologije, tabuji, zmote

Če smo v prejšnji točki skušali predstaviti nekatere probleme in zablode znanstveno-administrativne oziroma administrativno-znanstvene narave, torej probleme in zablode, ki so zvezane z administrativno konstitucijo in konstrukcijo znanstvenega področja, njegove organizacije in sistematizacije, pa v pričujočem poglavju predstavljam nekaj v tej deželi močno razpasenih imaginacij in zmot, celo blodenj, katerih ritualizirane forme puščajo morda še veliko močnejše odtise na znanosti kot taki, torej na vsebini znanosti, saj imajo ali pa bi morale imeti neposredno opraviti s samim pojmovanjem znanstvenega podjetja kot mesta produkcije specifične vrste družbenega znanja in simbolnega kapitala. Ugotavljanje, da so te imaginacije, zmote, rektifikacije, deformacije, deliriji in zablode v znanosti in o znanosti v Sloveniji stvar veliko širše, globlje, predvsem pa dolgotrajne strukturne hegemonije in kolektivne memorije slovenske mentalne pokrajine, ki bi zahtevali monografski obseg, ti pojmi in fenomeni v naši analizi težko izgubijo, kakor bi si želeli skupaj z Gastonom Bachelardom, svoj negativni vrednostni predznak in konotacijo, in sicer iz preprostega razloga: te imaginacije, zmote in zablode v Sloveniji namreč ne nastopajo kot »trenutki dialektike, ki jih je treba nujno preseči« (Bachelard 1998), ampak kot hegemonia kontinuiteta (konzervirana v časovni, tako v aktualni kakor v zgodovinski razsežnosti), ki se upira sleherni problematizaciji, zato te imaginacije in zablode težko nastopajo kot minimalni pozitivni pol, npr. da bi bile vsaj spodbude natančnejših poizvedb, sistematičnih preiskovanj ali celo »gibalni element spoznavanja« (Bachelard 1998).

Na kratko pogledimo v drobovje samo nekaj teh zmot in antiintelektualnih deformacij, saj bi naštevanje primerov lahko bila prava neskončnost.

A) Med znanostjo in mešanjem megle

Prva taka obče uveljavljena zabloda, ki močno preseva vso zunaj/znanstveno, ne-kvalificirano javnost (ki glavne impulze za vero v blodnjo, prav paradoksalno, dobiva iz »znanstvene« in celo zelo specialistično kvalificirane »strokovne« javnosti), se »v lokalnih razmerah prevaja in banalizira v nasprotje med 'pravo' in 'nepotrebno' znanostjo« (Šumi 2003/2004: 155), v paraboli vraževerja rečeno, med »resno znanostjo«, »znanostjo s ciljem« in »nesmiselno znanostjo«, »mešanjem megle«, če privedemo razmerje v še bolj poznan besednjak provincialnega vernakularija, med »trdo« in »meko« znanostjo, prevedeno v šolsko denominacijo razmerja, med znanostjo o naravi in znanostjo o človeku, še konkretnije, med »naravoslovnimi«, »tehniškimi« znanostmi in »družboslovnimi«, »humanističnimi« znanostmi, »pri čemer advokatura prvih izvaja totalitarizacijo in monopolizacijo nad drugimi – totalitarizacija, ki ji je z vplivom »trdih« znanosti podrejena celotna znanstvena sfera« (Šumi, *ibidem*), pa dobiva pri nekateri predstavnikih »trdih« znanosti in njihovih somišljeniških indoktrinirancih v Sloveniji (rekrutiranih tako rekoč v vseh porah življenja, od državne uprave, podjetij, medijev, šolstva do samih »družboslovcev« idr.), »supersticiozne« in celo »konfesionalne« razsežnosti, zaradi katerih družboslovje in humanistika v mnogih »znanstvenih« in »strokovnih« sredinah trpita hude antiintelektualne sploščitve in protiznanstvene zastranitve, katerih vzporednice bi bilo težko najti v razvitih intelektualnih in znanstvenih okoljih.

Utečene mnenjsko-atmosferične manifestacije tega »nasprotja«, kajpak zelo primernega za nekatere »naravoslovce«, »tehnične inteligente«, »aplikatorje«, akademske »poslovneže« in razno razne priložnostne osvajalce znanstvenih teritorijev, ki načrtujejo lasten izstrel med »univerzalne«, »vsevedne«, »omnipotentne« ambasadorje nacionalne znanosti, ne da bi jim bilo treba sploh kaj vedeti o *epistemologiji, teoriji ustroja znanosti, filozofiji znanosti, zgodovini znanosti in deontologiji zgodovine znanosti* (Canguilhem 1977) nasploh, vključno z epistemologijo in zgodovino področne oziroma znanstveno specifične racionalnosti (torej z zgodovinami in teorijami ustroja posameznih disciplin (*Ibid.*: 23 – 24, 27, 28)) v znanostih, katerih denominacije si sicer izposojajo za lastno znanstveno tituliranje, kaj šele o teoriji ustroja in načina znanstvene produkcije vednosti v družboslovju in humanistiki, so v tem konkretnem provincialnem okolju zadostno »pooblastilo za to, da lahko brez zadržkov, zlasti pa brez upoštevanja epistemičnih meja, šarijo po družbenih in humanističnih znanostih in vanje vnašajo 'znanstvenost', kakor si jo slikajo v svoji nebogljeni imaginaciji« (Rotar 2004: 19), pri čemer ne morejo ozavestiti bednega dejstva, da s svojim zainteresiranim nerazumevanje, s katerim se jim družboslovci praviloma kažejo kot »mešalci megle«, družboslovje in humanistika pa kot neka nedefinirana, prosto lebdeče amorfnata gmota v zraku, namenjena za proste paradirajoče blodnje po njenem površju, kažejo predvsem to, da »sami ne dojemajo meja in narave znanosti, ki jo imajo za svojo in 'realistično'« (Rotar 2004: 35). Zaradi tega sta mnogim »naravoslovcem«, »tehnikom« in novodobnim »znanstvenim aplikatorjem« popolnoma tuja in poodsotena zgodovina in teorija ustroja njihovih znanosti, in to do te mere, da se jim praviloma kažeta »zgolj kot memoriranje znanosti, ne pa kot

epistemološki 'laboratorij'» (Canguilhem 1977: 12–13), pri katerem gre za več kakor le za tehnični ali zgodovinsko-metodološki problem, ki zadeva preteklost znanstvenih spoznanj. Pri tem »epistemološkem laboratoriju« gre dejansko za problem, ki zadeva nenehen način vzpostavljanja in interpolacij znanstvenih spoznanj v zgodovini, od katerih sedanje znanstveno-raziskovalno delo gotovo ne more biti povsem odvezano in neodvisno. S pristajanjem na to, da zgodovina njihovih znanosti nima nobene zveze s tem, kar oni danes počnejo v teh znanosti, je svojevrstna oblika *denegacijskega diskurza*, ki »*obstoj vsega tistega, česar ne razume ali na kar ni pripravljen, preprosto zanika*«¹⁵, s čimer se izpostavi idealnemu mestu za vpis ideologije, ki – če uporabimo Canguilhemovo še vedno zelo aktualno razlikovanje – pod krinko razglašanja *ideologije znanstvenikov* dejansko izvaja *znanstveno ideologijo* (Canguilhem 1987: 15) *par excellence*. Tej ideološki apropiaciji znanosti, katere družbeni učinki so sprevrženi in devalvirani standardi, je podvržena skorajda vsa slovenskega znanstvena sfera: to pomeni, da se na mesto ambasadorjev na področju znanosti najlažje povzpnejo tisti, ki iz preteklosti naredijo *tabulo raso* ali ki je preprosto ne poznajo. To je pravo nasprotje znanstvenim standardom, o katerih govori Bourdieu in ki veljajo v kozmopolitskih okoljih (Bourdieu 2004: 53).

Svojo kompetenco uporabniki tovrstnih miselnih tokov gradijo na predpostavki »naravne zgodovine« zdrave pameti¹⁶ in najbolj banalne in naturalizirane življenjske vpletenosti: da je nekdo del družbe, družbenih odnosov in v najbolj bazičnem pomenu sam družbeno bitje, je po njihovi predstavi dovolj (nekakšna »živa licenca«), da lahko »participira« že tudi v znanosti o družbi in človeku, medtem ko iz iste logike, iz življenjske odsotnosti družboslovcev »v objektih« njihovega preučevanja, zategadelj podobne izlete in križarjenja po tujih morjih znanosti družboslovcem kategorično odrekajo (kamor pa, sem prepričan, si večina družboslovcev niti ne želi, saj bi tovrstna migracija nedvomno imela hude, če ne nepopravljive posledice za njihovo vendarle še relativno sestavljeno človeško eksistenco). Za odpravo tovrstnih antiintelektualizmov bi nedvomno bila potrebna močna in večkratna doza »metodične metanoje« (Wacquant 2002: 177).

Žal pa moram poročati, da so k temu nemotenemu in čedalje bolj prilasčajočemu si antiintelektualnemu in radikalno neznanstvenemu križarjenju po družboslovnih in humanističnih sferah v Sloveniji v mnogo čem prispevali tudi predstavniki tradicionalnega lokalnega »družboslovja« in »humanistike« v veliki meri sami – pač zaradi podobnega hendikepa za razvijanje refleksivnosti, epistemologije, teoretske pertinence in spoznavnega horizonta, na kakršnega naletimo pri »naravoslovcih«, »tehnikih« in novodobnih marketinških tehnologih. Zdi se, da je ravno ta pretekla odsotnost oziroma manko resnične znanstvene rigoroznosti, pertinence in kompetence v slovenskem družboslovju in humanistiki ključna za razumevanje produkcije in reprodukcije pejorativnih predstav predstavnikov naravoslovja, tehnike in druge nekvalificirane javnosti o družboslovju in humanistiki. V zadnjem desetletju pa smo priča še enemu izdatnemu devalvirajočemu prestrukturiranju spoznavnih horizontov v slovenskem »družboslovju«, kot posledici tega, da se v neoliberalnem antiintelektualnem, protiznanstvenem triumfalizmu ugleda čedalje več področij »družboslovja«, ki se brez kakršnegakoli odpora, kritičnosti in

vsakokratnim družbenim razmeram in spremembam konformistično vdaja navidezni kvantifikaciji, matematizaciji, numerizaciji in tehnologizaciji konceptualnega aparata: npr. psihologija, dominantno temelječa na psihometriji; sociologija, v kateri prevladuje gola, brezvsbinska statistika, sociometrija in izključna kvantiteta; »ortodoksna sociologija«, novodobni neoliberalni »menedžerska sociologija« in »kadrovska sociologija«, ki svoj takojšnji družbeni uspeh dolgujejo temu, da so reducirane na dominantno zahtevo po racionalnih instrumentih za upravljanje kadrov, *human resources* in gospodovanje (Rotar 2004: 26); ekonomija s svojo trivialno sofisticirano in univerzalizirajočo implementacijo logike »dodane vrednosti« in »ideologije občega ekvivalenta, razumljenega kot načelo faktične konvertibilnosti česar koli v karkoli« (Rotar 2004: 16) idr. Pri teh transformirajočih mutantnih »disciplinarnih matricah« je treba vedeti, kaj jih generira: nikakor ne znanstvene zakonitosti in epistemološke zahteve razvijajočega se znanstvenega polja produkcije znanja, ampak dva vzajemno oplajajoča se ideološka tokova; eden temelji na »matematični« ideološki reprezentaciji znanosti (npr. adeptom scientizma se zdita matematizacija in kvantifikacija kriterija prave znanstvenosti; ideologija, da uporaba števil, meritev in izračunov naredi družboslovje bolj znanstveno (Rotar 2004: 32, 36), ali vsaj poveča videz znanstvenosti, resnosti, težavnosti oziroma zahtevnosti pa nikakor ni nekaj novega – njene odkruške lahko v zelo nesofisticiranih in rudimentarnih različicah najdemo že v ruralističnih in rustikalnih predstavah o računstvu v osnovnih in srednjih šolah), drugi pa na tehnološko-komercialistični ideologiji scientistične aplikacije (gre za ideologijo hegemonije moči, ki širi idejo, da je smisel obstoja znanosti takojšnja implementacija in aplikacija v namen maksimiranja gospodarstva, kapitala, marketinga, propagande; učinek vpliva te tehnologije na tradicionalne »disciplinarnе matrice« znanosti se zdi velikanski, saj nekatere od njih potiska docela ven iz slehernega znanstvenega diskurza; za te procese se je v nekateri literaturi uveljavil izraz »*vocational drift*«).

Vsem tem naštetim reprezentacijam znanosti in še mnogim drugim novodobnim disciplinarnim rovarjenjem, neuniverzitetnim, psevdouniverzitetnim in politehničkim sektorjem (s pretenzijo znanosti in akademskosti; za te procese je uveljavljen izraz »*academic drift*«) je skupna mentalna matrica utilitarizma, katerega prevladujoča oblika je tako rekoč izključna ekonomska ideologija ali ekonomizem. Njegov značilni dispozitiv je naslednji: »[k]ar v območju njegove hegemonije velja za relevantno, je nujno zajeto razmerje do neke koristi, izmerljive prek tržnih meril; zaradi koristi, (ekonomskega) interesa veljajo stvari, dejanja in družbene prakse za smiselne, racionalne; drugačna racionalnost je za dispozitiv nepomembna.« (Rotar 1997: 34)

Rezultat teh zunajznanstvenih, neznanstvenih, psevdoznanstvenih in protiznanstvenih početij, preurejanj in »vernakularizacij«¹⁷ v nacionalno okarakteriziranem univerzitetnem, akademskem oziroma znanstvenem getu je čedalje bolj fiktiven odnos do znanosti in akademske kulture, zaradi česar se zdi, da v Sloveniji skorajda ni mogoča integralna, resnično odprta in kultivirana debata o znanosti in njenih dejanskih problemih, ki so za mnoge intelektualne posameznike, posameznice čedalje večja izjema, ki potrjuje pravilo.

B) Tabuji kolektivne hipokrizije

Drugi primer antiintelektualizma, zdi se, da veliko bolj udomačen v polju naravoslovnih in tehniških znanosti kakor v družboslovju in humanistiki, zadeva kolektivne rituale hipokritičnega znanstvenega protokola, ki jih njihovi znanstveni udeleženci vsi po vrsti od blizu poznajo, obvladajo in se jih udeležujejo, nekoliko manj pa reflektirajo, saj gre tako rekoč za tabu vzajemne »disciplinarne matrice« slovenskega naravoslovja, tehnike in kar je še podobnega in bližnjega. V to *kolektivno hipokrizijo* (Bourdieujev pojem) izvrševanja ritualiziranega znanstvenega protokola neboleče in tako rekoč nevede zdrzne večina v znanstveno ali fakultetno življenje rekrutiranih mladih raziskovalcev in doktorantov oziroma magistrantov, bodočih doktorjev in magistrrov znanosti, saj jim ga njihovi mentorji, nadrejeni in šefi laboratorijev običajno predstavijo na izrazito neformalen način kot nekaj čisto normalnega, samoumevnega (npr. v stilu »to vsi počnejo«, »tako se dela«). Tukaj se bom omejil na omembo le dveh fenomenov te kolektivne hipokrizije. Prvi zadeva aspekt znanstveno-raziskovalnega dela raziskovalcev – doktorantov oziroma magistrantov in je v porastu med mentorji in njihovimi doktoranti oziroma magistranti zlasti v času, kot morajo ti prijaviti dispozicijo oziroma temo doktorata oziroma magisterija (vključno z »utemeljitvijo znanstvene relevantnosti predlagane teme in kaj naj bi bil izvirni prispevek k razvoju ustreznega znanstvenega področja«), zadeva, ki terja resen in dolgotrajen intelektualni napor vsaj dvočlanskega delovnega *teama*, premislek teorije ustroja lastne znanosti in epistemologije ožjega področja ter delovne teze. Za mnogo ljudi v naravoslovju in tehniki, nemotiviranih ali neveščih daljših vsebinskih traktatov, elaboracij ustroja teorije sproduciranega znanja in nekaterih celo sovražno nastrojenih do vsega, kar je videti kot eno samo neskončno veriženje enoličnih linearnih vrstic, zapletenega nizanja besed v predolghih stavkih, je lahko tovrsten aspekt znanstvenega dela huda travma. Pri lajšanju pogojev tega dela, ki ga je treba neizogibno opraviti v vsaki znanstveni skupini (tj. dela, s katerim se deklarirano opraviči njegova znanstvena upravičenost), so v nekaterih lokaliziranih raziskovalnih skupinah raziskovalci uveljavili »modelne obrazce«, ki izpričujejo spoštovanje idealnih norm znanstvenega protokola utemeljitve znanstvene relevantnosti doktoratov ali magisterijev. Glavna značilnost teh modelnih obrazcev kot nekakšnih pomagal pri utemeljevanju raziskovalnega dela leži v njihovi repetitivni funkciji, ki utemeljuje »spoznavno dediščino« preteklih znanstveno-raziskovalnih dejavnosti nekdanjih doktorantov. V realnosti stvar funkcionira tako, da mentor svojemu kandidatu za doktorski ali magistrski naziv ponavadi ponudi modelni obrazec svojih predhodnih doktorantov in kandidat potem samo vstavlja v strukturo besedila nekatere spremembe in partikularne specifike. Stopnja dedovanja obrazca je največja prav v tistem delu, ki zahteva utemeljitev znanstvene relevantnosti in izvirnosti teme. Skratka, slednje je tako reducirano na retoriko prazne forme, na reprodukcijo mašila, ki se malo ali skoraj nič ne spreminja. Rezultat te dedovajske prakse je v načelu prav nasproten tistemu, kar naj bi bil smisel znanosti in za kar naj bi v znanosti šlo: tisto, kar naj bi bilo vsebinsko najbolj vitalen, avtorsko izviren in individualno utemeljen del, je v resnici najbolj prazna forma, brezvsebinska reapropriatorska retorika. Namen vsega tega neznanstvenega in

protiznanstvenega početja je ohranitev videza znanosti. Za taka početja Bourdieu pravi, da je pri njih najpomembnejše to, da se reši pravilo, zato to kolektivno hipokrizijo odobrava in spoštuje celotna raziskovalna skupina nekega laboratorija. Je pa še en pomen prehajanje prazne forme iz generacijo na generacijo, od raziskovalca na raziskovalca: rešiti »kolektivno verovanje v znanost, zaradi česar se vsi delajo, da se vse dogaja, kakor pravijo, čeprav vsi vedo, da se ne dogaja tako« (Bourdieu 2004: 63). Slednje je tudi institucionalni smisel (zaščita znanosti kot institucije) obstoja hipokritičnega znanstvenega protokola pri uklanjanju skupnim retoričnim strategijam, ki se običajno nadaljujejo tudi po končanju doktorata, tj. pri pisanju znanstvenih člankov in publikacij. Ker so te prakse, rečeno z Bourdieujem, produkt postopne in sistematične internalizacije implantiranih kulturnih sodb, se princip generiranja obnašanja in vcepljenega gledanja, pridobljenega skozi pedagoško indoktrinacijo, in njun »habitus« ohrani tudi po končanem pedagoškem procesu (Bourdieu 1990).

Ko berem shematizacijo Antona Krambergerja o »historičnem odriu (družboslovne) znanosti od religije« in »od sledov religije v okviru same znanosti« (Kramberger 2001: 64–65), mi pride ob naši gornji eksplikaciji znanstvenega mita najprej na misel to, kako trdno so v resnici »trde znanosti« vpete v družbeni dispozitiv, ki namesto javnosti suponira rigidno verovanjsko skupnost. Učinki te verovanjske strukture, ki ima nedvomno več skupnega s kako konfesionalnostjo kakor z znanstveno racionalnostjo, morajo gotovo imeti v naravoslovju še veliko usodnejše ideološke implikacije, kakor v primeru družbenih znanosti, gledano iz zgodovinske perspektive in spoznavnih pridobitev, če samo upoštevamo to, kakšne učinke in moči ima problem ideološkega v družbenih in humanističnih znanosti, kjer vendarle obstaja neka tradicija tematizacije tega problema, medtem ko se v naravoslovnih in tehniških znanostih od njihovega nastanka do danes v Sloveniji problem ideologije tako rekoč nikoli ni postavil niti na ogled. Še več: medtem ko sta se družboslovje in humanistika v Sloveniji prisiljena boriti z zakoreninjenimi predsodki (ki pa ne prihajajo le od zunaj, kakor bi mislili, temveč – prav paradoksalno in ironično – tudi od znotraj lokalnega družboslovnega heterogenega podjetja), s katerimi se jima odreka celo njuno znanstveno konstituiranost, je lokalnemu naravoslovju in tehniki brez distinktivnih izjem pojem ideologije tuj in oddaljen kakor Zemlji kakšna tuja galaksija, svet ideologije pa očitno tako utelešen in ponotranjen, da ga naravoslovci in tehniki z veliko težavo prepoznavajo kot nekaj, kar biva kar na njihovem domačem mentalnem vrtilčku.

Sedaj smo prišli do drugega fenomena hipokrizije, ki zadeva v naravoslovnih in tehniških znanosti vsem dobro znano multiavtorsko podpisovanje in publiciranje člankov, ki pa ni kaka slovenska posebnost, še manj izum, saj ga lahko srečamo kjerkoli po svetu. Fenomen, ki ga je s kratko opredelitvijo dobro zadela Irena Šumi, ima utečeno prakso, »da je avtorstvo množično, in sicer ne po izvajalcih opisovanega postopka, temveč po hierarhiji v raziskovalni skupini, tako da je npr. predstojnik oddelka vedno prvi avtor, četudi o početju svojih sodelavcev sploh ničesar ne ve) ...« (Šumi 2003/2004: 155). Ali pa so med avtorje članka uvrščeni fiktivni avtorji, sodelavci resničnega pisca članka (pač tisti, ki nemudoma potrebujejo kako dodatno referenco), ki so del raziskovalne skupine. Vse to pa poteka po nareku šefa laboratorija, po družbenem in institucionalnem

statusu najbolj eminentnega raziskovalca. Da gre za sofisticirano »disciplinarno matrico«¹⁸ superiornosti in inferiornosti, to se pravi, za nekaj, kar v prvi vrsti nima opraviti z znanostjo in produkcijo spoznanj, razen tega, da se dogaja med »znanstveniki«, govorijo izpričani primeri posameznikov iz slovenskih naravoslovnih in tehniških laboratorijev, ki vsi po vrsti motiv za to početje pripisujejo seniornim raziskovalcem in znanstvenikom, katerih cilj je, da se omenjena matrica, ki določa in vzdržuje pridobljena hierarhična razmerja, vsili vsem drugim. Da se vsem, ki so praviloma prisiljeni v »solidarno«¹⁸ izvajanje multiavtorstva, ki ni rezultat skupinskega, pač pa posameznikovega dela, tako početje vendarle ne zdi nesporno, govorijo posamezne zgodbe o hudih sporih in uporih mlajših raziskovalcev in znanstvenikov zoper to matrico, ki pa so bili po večini, brez vsakršnih posledic za njihove varuhe (kajpada kot dediče¹⁸ matrice), tako rekoč v kali zatrti. Esencialni smoter tega početja je množenje osebnih bibliografij, s tem pa pridobivanje prednosti prijaviteljev kot posameznikov pri kandidiranju na razpisih za projekte, kjer se po referencah praviloma izkazujejo za produktivne in kompetentne prav zaradi izkrivljajočega dejstva, da njihove »kolektivne bibliografije«¹⁸ vse manj pripovedujejo o dejanskih posameznikovih delovnih angažmajih.

Problem je, ker se nam te kolektivne hipokrizije vsiljujejo kot samoumevna specifika disciplinanih kultur ali kot socialna obogatitev konstitutivnega oziroma elementarnega institucionalnega okvira njihovega habitusa. Nihče pa v Sloveniji ne prouči, kakor je to npr. storil Bourdieu za francosko akademsko kulturo, kakšne pomene, vloge, vplive in implikacije imajo te »zasebne«¹⁸ kulturne prakse in preference njihovih članov, članic, za širšo organizacijo znanstvenega polja v okviru nacionalne družbe (Bourdieu 1990), zlasti na administrativnem, pa tudi na simbolnem nivoju. Že na prvi pogled pa se zdi, da te kulturne prakse znanstvenikov in raziskovalcev ne odsevajo ali spremljajo ravno kake epistemološke spremembe v okviru posameznih spoznavnih področij in znanstvenih domen. Te kulturne prakse, ki imajo bolj malo opraviti z avtonomno produkcijo znanja in veliko z distribucijo moči in hierarhije, so seveda del »akademskega habitusa«¹⁸ (Bourdieu 1990), v katerega se vpenjajo še npr. miti in legende kot pomembni aspekti disciplinarne kulture in laboratorijskega življenja, ki jih mladi raziskovalci, raziskovalke nasledijo, ko postanejo člani, članice neke disciplinarne, inštitutske ali laboratorijske skupnosti. Kakor pravi Bourdieu, novinci in novinke hitro spoznavajo in črpajo folkloro in kode teh zahtevanih hipokrizij (*Ibidem*), saj se z njimi ne pogojuje le njihovega gledanja na svet, pač pa se na barikadah teh specifičnih »tihih znanj«¹⁸ (*tacit knowledge*) odločajo in preigravajo ritualni ritmi vključenosti ali izključenosti povsem eksistencialne narave. Moje zgolj disperzno in priložnostno etnografsko sledenje tem fenomenom v Sloveniji pritrjuje Becherjevim spoznanjem, da so te prakse del distinktivne »plemenske ureditve«¹⁸ posameznega znanstvenega oziroma akademskega mikro-okolja, katerih vezivo ni le nek specifičen, vendar vzajemen disciplinski, inštitutski, laboratorijski ali drugozvrstni skupinskostni *ethnos* (sem bi uvrstili njihove tradicije, tabuje, teritorije, meje, polja tekmovanja in vzorce komuniciranja, publiciranja, delitve dela, hierarhije, kariere idr.), ampak tudi prikriti »*ethos*«¹⁸ (sem sodi njihov skupen moralni svet, pravila obnašanja, vrednote ipd), ki pa ni skladen z normami uradnega etosa (Becher 1989). Zelo problematično zatorej je, če ta diskrepanca postane gonilo in glavna dividenda v obvladovanju

protislovnih okoliščin, v ustvarjanju, kopičenju in presoji količine »kulturnega kapitala« (Bourdieujev koncept).

C) Provincialne reprezentacije titul: »Nisem dohtar, sem samo doktor«

Tretji antiintelektulni zmoti lahko pogosto sledimo med njenim vrtoglavim vijuganjem po medijskih kanalih, s pomočjo katerih si utira pot do javnosti, njen kompas pa je usmerjen v to, da formalizirane oblike znanstvenega sveta (npr. znanstveno titulo skupaj z drugimi spremnimi priznanji za profesionalno uspešnost nekoga) spravi v sfero družbenega, natančneje, družabnega in komercialnega uveljavljanja oseb. Ta ritual skrbnega izkazovanja hierarhične pozicioniranosti in dosežkov v neki stroki ter s tem pripadnosti točno določenemu stanu oziroma strokovni javnosti imajo za namene družbene promocije zlasti zelo dodelanega predstavniki medicinske stroke in njej bližnjih ved. Tako lahko tako rekoč vsakodnevno spremljamo, kako se v časopisnih intervjujih in TV-šovah ob izpisovanju imena spredaj in zadaj bohotijo številne statusne pridobitve profesionalnega življenja (od znanstvenih naslovov, pridobljenih univerzitetnih pedagoških pozicij, insignij specializiranosti in podobnega). Tisto, kar je pri tovrstni družbeni promociji najbolj vpadljivo, ni sama k celovitosti stremeča signalizacija specifične kompetence in zaveze določenemu stanu, pač pa do pedantnosti izčrpana skrb za to, da celovita signalizacija ne bi izostala. Seveda stvar sega bolj na področje bontona in dobrega okusa (kakor pa v obnebjeh kake resnične debate o strokovnosti), ki ga v Sloveniji na mnogih področjih družbenega življenja močno primanjkuje, zaradi česar se zdi fenomen kopičenja titul in njihovega medijsko podprtega distribuiranja dovolj zanesljiv barometer provincialne mentalitete, kompenzacije. Tega početja v tako sistematični kontinuiteti in nabuhli namnožitvi zlepa ne najdemo nikjer v mentalno sofisticiranih in diskurzivno kultiviranih predelih frankofonega in anglosaksonskega sveta, pač pa ga srečamo v nemškem, zlasti avstrijskem kozmosu. Provincialna strukturacija fenomena se je nedvomno oblikovala skozi specifičen zgodovinski proces, katerega družbeno-kulturni in politični kontekst presega današnje slovenske geografske okvire, ima pa v Sloveniji svoje strukturne specifikke, ki jih tukaj ne moremo podrobno pojasnjevati, vendar pa jih vseeno lahko zelo na kratko in poenostavljeno skiciramo. Mentalni okvir družbenega dispozitiva fenomena je bržčas vpet v stoletja dolgo kreirano mišljenjsko strukturo provinc Habsburške monarhije in Avstro-Ogrskega imperija 19. stoletja in se prek splošne recepcije, prek politične regulacije in prek sistema izobraževanja naseli v vseh porah tedanjih provinc (med njimi Kranjske, Štajerske idr.), v katerih dobi podoba izobraženca (v malomeščanski in podeželski predstavi kot reprezentacija primarne triade duhovnik-zdravnik-učitelj, s sopridruženima odvetnikom in trgovcem, ponekod še notarjem) specifično verovanjsko organizirano diskurzivno normativnost. Pri naštetih profilih gre za »tradicionalne tipe«, za katere Gramsci pravi, da povezujejo malomeščansko in podeželsko prebivalstvo z državno ali krajevno administracijo (Gramsci 1974: 595): zaradi te mediatorske funkcije ima zdravnik vseskozi veliko družbenopolitično vlogo, še zlasti, ker je pri teh »tradicionalnih tipih« poklicno posredništvo težko ločiti od političnega, religioznega ali kakega drugega posredništva. Podstat fenomena ima nedvomno srednjeevropsko, natančneje, avstrijsko-nemško mentalno strukturacijo,

temelječo na *Gemeinschaft*, tj. na srenjski mentalni strukturaciji, katere dedovanje in transmisija v kasnejše jugoslovanske politične realitete poteka spontano in dobi v slovenski socialistični tradiciji tudi ustrezno institucionalizacijo, po kateri je »dohtar« že tudi doktor in ne samo zdravnik. Profil in socialno vlogo zdravnika še danes na Slovenskem vzdržuje zakoreninjena verovanjska normativnost, ki ga legitimira kot neke vrste sodobnega ekspertnega »šamana« (o tem verovanju imajo nedvomno kaj povedati recentne polemike v Sloveniji o razumevanju zdravniških strokovnih »napak« in »zmot« v stilu »vrana vrani ne izkljuje oči«, srenjski nedostopnosti »svetih krav«, zaprtosti zdravstvenega sistema, privilegiranosti stroke v luči moči ortodoksne uradne medicine in vpliva zdravniške zbornice, stanovskega protekcionizma, nepripuščanja in blokiranja alternativnih pogledov medicine in metod zdravljenja v slovenski prostor idr.). Zmešnjavo z medicinskimi in zdravniškimi titulami in statusi se je sicer institucionalizirano spravilo v korektne delovno-pravne okvire (še) pred nekaj leti, ker pa ima tovrstno napačno samo/predstavljanje ter nedvomno intencionalna in stanovsko motivirana javnostna samo/promocija v Sloveniji lepo tradicijo, lahko še danes v medijih ne prav redko opazimo diletantske zdrse, ob katerih se človeku resno zastavi vprašanje ne le o temeljni kompetenci in profesionalnosti novinarjev, pač pa tudi o intencionalnosti strokovnjakov, ki jih doleti nekorektna denominacija. Najpogosteje gre pri teh medijskih diletantizmih za prilastitve znanstvenih titul, ko so diplomanti medicinskih ved samoumevno predstavljeni kot doktorji znanosti¹⁹. A nedvomno obstajajo še druge družbene (zlo)rabe titul in analitsko zanimive reprezentacije tituliranja, s katerimi se srečujemo v drugih družbenih poljih. Pričakovati je, da fenomen kopičenja titul kakor tudi prilaščanja titul seveda tem bolj učinkuje na o zadevi slabo obveščenem deležu populacije, ki jemlje take promocijske triumfe »znanstvenosti«, »strokovnosti« in sploh »intelektualnosti« kot kriterij garantirane normativnosti za presojo družbenih razmerij v nekem okolju. S strani stroke ali strok pa tudi ni bilo opaziti pri odpravi tovrstnih medijskih manipulacij s statusi in naslovi kake zaznane angažiranosti. Zadeva lahko dovolj izkrivlja realnost, da si ne bi zaslužila vsaj nekaj besed, je pa v Sloveniji tudi markantna, da kliče po kaki globlji, daljši in širši sociološki in antropološki analizi.

Zahvala: Prenekatero analitske razjasnitve »tranzicijskih« preurejanj in dogajanj v slovenskem znanstvenem polju dolgujem pogovorom s Tajo Kramberger, Dragom Bracom Rotarjem, Ireno Šumi, Sabino Mihelj in Davidom Gerbcem. Vsem iskrena hvala. Hvala tudi Antonu Krambergerju za pozorno uredniško branje. Še posebej pa se zahvaljujem Taji Kramberger in Bracotu Rotarju za njuno pozorno in kritično branje osnutkov in zgodnejših verzij članka.

Opombe

1. Za temeljitejšo seznanitev z obema omenjenima aspektoma glej pregledno zgodovinopisno in empirično študijo akademske kulture Sonje Kump *Akademska kultura* (1994).
2. Za analitske razjasnitve družbenega statusa intelektualnega dela v slovenski provinci glej: Irena Šumi, »Intelektualno delo v provinci, kaj je to?«.

3. Za ponazoritev popolne neoliberalne banalizacije in aplikativne trivializacije znanosti iz teh razprav za področje znanosti glej: Drago Braco Rotar, »Kdo bo dajal naloge znanosti?«, v: Pierre Bourdieu, *Znanost o znanosti in refleksivnost*, str. 18.
4. V sled gornjega primera velja povedati, da je dokumentiranih še nekaj primerov, ki obelodanjajo podobne diletantske maneve izvedenih »ekspertiz« pod krinko recenzenstva na Ministrstvu za šolstvo, znanost in šport in Ministrstvu za kulturo. Primeri gotovo sprožajo dovolj resne in tehtne dvome v dejanski obstoj nečesa, kar se rado razglaša za institucijo oziroma organ ekspertne komisije na obeh ministrstvih, kakor tudi v ekspertnost, korektnost in nepristranskost presoj v recenzentskih ocenah in administrativnih procedurah. Ideološko komplementarna sprega državnih uradnikov, ki jih je triumfalna neoliberalistična paradigma z »zakonom ždanovstva« (Bourdieu 2004: 102–103) povzdignila v *birokratske eksperte* oziroma *uradnike-eksperte*, s psevdointelektualci, psevdoznanstveniki in psevdostrokovnjaki, torej tisto falango – državnim uradnikom všečnim ali kako drugače intimiranim – ljudi z univerz, akademij, fakultet, inštitutov in kar je še podobnega, ki se brez vsakršne kritične refleksije, distanc do realnosti, brez najmanjše odpornosti za nasilje predsodkov, demagogije in novoporajajočih ideologij, brez ustreznega spoznavnega horizonta bodisi dezorientirano bodisi iz pridobitniškega konformizma ali statusnega stremuštva sparijo z oblastniki, njihovimi kapitalskimi botri, lahkovernimi privrženci in ekscelentnimi birokratskimi mogočneži. Pri tem parjenju je bistveno to, da kriterij kohezivne navezave ni vsebinske (torej dejanske strokovne reference, neodvisnost, nepristranskost in avtsajderstvo eksperta, vzdrževanje kriterijev idr.), ampak ideološke narave (torej skupen srenjsko determiniran mentalni geto, vpetost v klientelo, insajderstvo, oportunistično spreminjanje, prilaganje ali nespoštovanje kriterijev oziroma odločanje mimo njih idr.), zaradi česar procedure ocenjevanja in postopki recenziranja pogosto ne zadostijo minimalnim pogojem tistega, za kar se produkti recenzentov potem razglašajo in nenazadnje institucionalno legitimirajo in prevedejo v pravne okvire. Ti primeri kažejo, da smo v Sloveniji še daleč od, rečeno z besedami Julie Kristeve, »zloma idile med intelektualci in politično oblastjo kot znaka zrelosti« neke družbe (Kristeva 1977: 202). Za seznanitev s tovrstnimi deliriji glej: Drago B. Rotar, »Dementia militans«, v: *Monitor ISH*, let. IV, št. 1–4: 378–395 (besedilo, ki razkriva grotesknost anketnega ustroja in izpolnjevanja recenzentskih formularjev, delovno malomarnost, nekompetentnost in srenjsko pristransko ocenjevanje »ekspertnih« komentatorjev v primeru izvedbe razpisa za projekte na MŠZŠ leta 2002); Vlado Kotnik, »Raziskovati opero ali misliti državo (Odrpto pismo Ministrstvu za kulturo RS)«, v: *Monitor ISH*, let. IV, št. 1–4: 366–377 (besedilo, ki natančno razgali klientelno simpatijo naročnika projekta in za oceno raziskave od naročnika srenjsko izbranega nekompetentnega »recenzenta« do ekscesivne absurdnosti in norosti: naročnikov edini recenzent je bil namreč nihče drug kot oseba, ki je bila zaradi svoje vodstvene pozicije v instituciji, ki jo je projekt raziskoval, tudi sama predmet »recenzirane« raziskave; skratka, oseba, ki je bila objekt raziskave, je bila potem na MK še v vlogi »neodvisnega ocenjevalca« tega projekta – idealni provincialni ples vernakularizacijske zlepitve ekspertno-birokratske mentalitete!); Drago Rotar, »Kar očitno nikogar med raziskovalci ne moti«, v: *Monitor ISH*, zima 2003/2004, str. 156–159 (kratek spis, ki zgovorno razkriva groteskno mentalno ozadje funkcioniranja in dojemanja fenomena recenzenstva v uradniških glavah na MŠZŠ); Taja Kramberger, »Od *Joining the Club* h grotesknosti slovenske adaptacije na neoliberalizem«, v: *Družboslovne razprave*, let. XIX, št. 43, 2003: 77–95 (analitični članek, ki nudi temeljne spoznavne oprimke za razumevanje in refleksijo nekaterih značilnih slovenskih provincialnih fenomenov sedanjega časa, med drugim zlasti srenjske strukturiranosti kot glavnega in edinega pogona življenja v domala vseh družbenih institucijah v Sloveniji, proti kateri ni imuna prav nobena slovenska znanstvena, akademska in kulturna ustanova).

5. Univerzalizirana in institucionalizirana »egalitarna« reprezentacija družbenega sveta znanosti in akademske sfere v resnici danes imponira podobe, zasnovane na kolektivni definiciji neenakosti. Zaradi tega imamo kar naprej opraviti s produkcijo novih neenakosti, ki izključujejo družbeno pogodbo (Nahoum-Grappe 2003: 61) ali razveljavljajo že dosežene pridobitve. Slovenska znanstvena politika je v tem smislu lep primer simptomatične (re)produkcije novih (ali novih starih) neenakosti in privilegiranja enih na račun izključevanja drugih.
6. Sam sem se zaradi orisanega problema obrnil na bivšega ministra, pristojnega za šolstvo, znanost in šport, da bi ga opozoril na sistemsko vstavljene garante diskriminacije pri opredelitvi pogojev za prijavo na državne razpise, ga seznanil z razsežnostmi dejanskih učinkov delovanja obstoječe administrativne nomenklature za profesionalno delo raziskovalcev in ga ob tem še povprašal o možnostih za odpravo tovrstnih anomalij. Bil sem nekoliko presenečen, ko sem videl, da ministrov pojasnjevanje ni v ničemer omajalo moje ocene o tej državni diskriminaciji, prav nasprotno: naravnost potrjevalo jo je. Zasebno ministrov prepričanje, da je v teh zadevah politični samoohranitveni nagon daleč močnejši, kakor resnična pripravljenost in interes za odpravo diskriminativnih normativov, mi ni ostalo skrito. Seveda je več kakor verjetno, da bi spremembe, potrebne, da bi bil odpravljen neenakopraven položaj in obstoječa nesorazmerja pri kandidiranju na projekte, spremljali hudi pritiski tistih, ki jim sedanja nesorazmerja pri tej distribuciji javnih sredstev prinašajo apriorno prednost pred drugimi. Vendar so kljub temu slej ko prej odgovornost ministra in ministrstva.
7. Čemu streže taka znanstvena politika? Zdi se, da množjenju birokratskih dekretov in formalizmov. Čemu rabijo znanstveniki znotraj te politike? Vse bolj očitno postaja, da ne znanosti. Čemu služijo raziskovalci? Zdi se, da vse manj raziskovanju in vse bolj fascinaciji nad postopki apliciranja. Čedalje manj čemu in čedalje bolj komu. To nedvomno nakazuje na zlorabo oziroma izmaličenje samega pojma in fenomena raziskovanja, še zlasti v kontekstu kandidiranja na projekte, kjer se dejavnosti (projektne) raziskovanja samoumevno pripisuje znanstveno, čisto teoretsko oziroma spoznavno vrednost, medtem ko je njen ritualni, torej ideološki aspekt gladko spregledan ali zamolčan. Za kritiko ideologije raziskovanja glej: Freitag (1995).
8. To še zlasti velja v družbi, kjer kar mrgoli psevdointelektualcev in antiintelektualcev (oboji so tako rekoč edina zgodovinsko imponirana kategorija intelektualnosti), ki si prisvajajo pojem in pozicijo intelektualca (Blanchot 1996), in kjer je Gramscijeva teza, ki ga menda najbolj legitimira, »da so vsi ljudje intelektualci, vendar vsi ljudje v družbi nimajo funkcije intelektualcev«, za provincialne »intelektualce« bolj ali manj španska vas. Seveda ima Gramsci še kako prav, ko zatrdi: »Če je že torej mogoče govoriti o intelektualcih, ni mogoče govoriti o neintelektualcih, kajti neintelektualcev ni.« (Gramsci 1974: 589) So pa zato psevdointelektualci in antiintelektualci, ki so od intelektualizma oddaljeni, in to tem bolj, čim bolj tuj jim je kontekst zgodovinske oblikovanosti pojma intelektualca; ta kontekst seveda ni habsburški, ni avstro-ogrski, ni nemško-avstrijski, niti ni srednjeevropski, še manj balkanski ali slovenski, pač pa je francoski (cf. Jean-François Sirinelli, *Génération intellectuelle* in *Les Intellectuels en France, de l’Affaire Dreyfus à nos jours*; Dider Masseau, *L’invention de l’intellectuels dans l’Europe*). Prvi pogoj za obstoj na »konfesionalnosti« temelječega provincialnega intelektualizma, torej psevdointelektualizma in antiintelektualizma je, rečeno s Sadrijem, »žrtvovanje intelekta« (Sadri 1992: 60). Podobno razvrednoteno in izkrivljeno usodo poleg pojma intelektualca v Sloveniji doživlja še nekaj drugih pojmov: npr. pojmi znanstvenika, akademika, učenjaka, raziskovalca, strokovnjaka, razumnika, izobraženca. Da te pojme ne morejo povezovati zgolj enačaji (tudi koincidence so zelo redke), pač pa predvsem veliki razkoraki v njihovih dejanskih pomenih, sta v Sloveniji v zadnjem času neposredno opozorila le Irena Šumi in Braco Rotar (Šumi, »Intelektualno delo v provinci, kaj je to?«, str. 61; Rotar, »Kdo bo dajal naloge znanosti?«, str. 22, 26). Navzkrižna tabela tipov in plasti prej omenjenih

pojmov glede na njihove posamezne funkcije, pozicije in profesije, ki jo naredi Ahmad Sadri, kaže to, da intelektualec ni nujno znanstvenik, akademik ni nujno znanstvenik, akademik ni nujno intelektualec, raziskovalec ni nujno učenjak, strokovnjak ni nujno intelektualec, razumnik pač ni intelektualec in da je med izobraženci zelo malo intelektualcev ali tistih, ki bi okrepili znanost (Ahmad Sadri, *Max Weber's Sociology of Intellectuals*, str. 109–110).

9. Za seznanitev z nekaterimi elementi družbene konstitucije in zgodovinske konstrukcije univerze v Sloveniji ne le kot »začasnega zatočišča« znanstvenega udejstvovanja, pač pa kot organizacije, ki ji je inherentna struktura moči, oblasti in institucionalne hierarhije, glej naslednje tekste: Rastko Močnik, »Ali univerza lahko nudi začasno zatočišče teoretski produkciji?« (2001); Sonja Kump, »Hierarhična razmerja moči na univerzi« (2001) in *Akademski kultura* (1994).
10. Ob teh naših opažanjih se zdijo najnovejša »spoznanja« nekaterih slovenskih »*think tank* raziskovalcev« (tako se namreč predstavljajo v medijski javnosti; torej gre za avtoreprezentacije) pravi anahronizem. Mednje lahko v prvi vrsti uvrstimo pisanje raziskovalke Alje Brglez, ki v knjigi *Znanost na trgu* v članku »Slovenske univerze pred procesom tranzicije« brez kake velike analitske presoje na več mestih članka (kakor tudi že v uvodu knjige) sugerira oziroma naredi »intuitiven« enačaj med pojmom univerze in znanosti (kar je huda poenostavitev v več smislih) ter v duhu tega naturalističnega holograma gradi domala vse svoje nadaljnje ugotovitve in domneve. Naj povem, da je prav enačenje univerze in znanosti bržčas eden historično najbolj zakoreninjenih in problematičnih ideoloških mitov, ki bi ga bilo treba razstaviti in pogledati v njegovo drobovje, saj je doslej v Sloveniji onemogočal marsikatero debato in obravnavo dejanskih razmer v univerzitetnem in znanstvenem habitusu. Nekateri raziskovalci, raziskovalke v sled tega mita namreč razpolagamo z diametralno nasprotnimi izkušnjami in opažaji, in sicer, da »*univerza ni nujno nosilka intelektualizma, pa tudi znanosti ne producira avtomatično – oboje pravzaprav počne le izjemoma*« (Šumi 2004: 61) in za katera bi lahko na območju Slovenije našli precej zgodovinskih zgledov. Ker bi od nekoga, ki ima doktorat s področja zgodovinske antropologije, pričakovali vse kaj drugega kakor neoliberalno redukcioniistično in komercialistično gledanje na znanost ter golo reproduciranje nekega mita, ti epistemološki primanjkljaji zato delujejo še bolj presenetljivo in redundantno. V članku, z zelo omejeno refleksivno vsebino in po kompilacijskem principu z obilo nagnetenega normativističnega besednjaka in intenc, kako izboljšati univerzo, znanost, razvoj, gospodarstvo in nasploh življenje v okviru »religije trga« nacionalne države, pa avtorica za čuda ostane brez sape za »reševanje« družbenih in humanističnih znanosti, saj se ji njihovi problemi skozi celotno pisanje vztrajno izmikajo. Le zakaj? A ta primer v Sloveniji ni redka izjema; prav nasprotno, je del konjunkturne *formae mentis*, ki jo skorajda brez izjeme utelešajo vsa slovenska novodobna ekonomistična pisanja raziskovalcev – bolj vernikov kakor analitikov »religije trga«, tveganega kapitala, komercializacije znanja, »podjetniške univerze« in kar je še podobnih fenomenov, ki naj bi po novem služili, kakor lahko beremo, celo kot inštrumenti pospeševanja razvoja socialnega okolja univerzitetnega in znanstvenega polja (Majerhold & Pezdir 2003). Katarina Majerhold v knjigi *Ali univerza potrebuje socialno okolje?* na pričetku svojega prispevka sicer obetavno vpelje Lyotardovo kritično tezo »postmodernega stanja« in položaja znanosti in univerze, zaradi katerega številna polja znanosti čedalje bolj postajajo golo menjalno sredstvo in najbolj čaščena dodana vrednost, torej v terminih ekonomistične in utilitaristične ideologije, vendar pa mora bralec nehote opaziti, da se nadaljnji potek besedila na nekaterih mestih knjige izteče v diskurz kaj drugačne vrste. Ni torej naključno, da se raziskovalcem zastavljajo tako trivialna in z vidika spoznavnih dosežkov prenekatero družbene in humanistične znanosti bržčas nekoliko ponesrečena vprašanja, kakor npr. »ali univerza potrebuje socialno okolje«. Univerza je socialno okolje, in to precej specifično, zato bi ga bilo nedvomno vredno vsaj pobližje, če že ne kapilarno preučiti.

11. Tisto realno in navidezno v provinci so zmožni in si upajo misliti le zelo redki intelektualni posamezniki. Če parafraziramo Foucaulta iz pogovora z Deleuzeom, bi sklepali, da se »politizacija intelektualca« (Foucaultov pojem) v provinci tradicionalno vrši iz dvojega: prvič, iz njegove marginalizirane pozicije v provincialni družbi, v sistemu neoliberalnega turbokapitalizma, v ideologiji, ki jo ta proizvaja in nalaga (»zveden na bedo«, stigmatiziran, zaradi kritičnosti družbeno nadležen, »obtožen subverzije, nemoralnosti«, ekstremizma, nenehno obsojen na pozicijo družbenega prekrškarja, zoprnika in *bad guya*, itd.); drugič, iz »njegovega lastnega diskurza, v kolikor le-ta razodeva določeno resnico«, razodeva realnost province in njen razkorak z videzom province, s čimer razkriva sprevržena družbena razmerja tam, kjer se jih ni zapažalo ali se jih je zakrivalo (Foucault & Deleuze 1973: 135; povzeto in prirejeno).
12. Za podrobnejše kvalifikacije adaptacije slovenske akademske in znanstvene klientele na neoliberalno mentalno formo glej tekst Taje Kramberger, »Od *Joining the Club* h grotesknosti slovenske adaptacije na neoliberalizem«, v: *Družboslovne razprave*, XIX/43, str. 77–95, 2003, Ljubljana.
13. O strateški konstrukciji družbenega prostora poklicnih skupin, o procesih profesionalne klavzure, pa o političnih korelacijah med poklicno profilacijo, delovno mobilnostjo in segmentno strukturo trga dela glej delo Antona Krambergerja, *Poklici, trg dela in politika: poklicni problem socialne države, empirični primeri iz Slovenije* (1999).
14. Ni še dolgo tega, ko so nas številni slovenski mediji zasipali z novicami o škandalozno visokih honorarjih na kranjski Fakulteti za organizacijske vede, prav tako se lahko še spominjamo nekaterih neblogljenih nastopov različnih akterjev, neposredno vpletenih ali pristojnih za razjasnitev zadeve, od dekana omenjene fakultete do rektorja mariborske univerze. Zadeva je v medijih dobila take razsežnosti, da bi si nedvomno zaslužila primeren epilog, tako pred ustreznimi instancami kakor širšo javnostjo. Nenazadnje naj bi šlo za astronomsko visoke zasluge za fakultetne usluge, kar bi moralo v družbi sprožiti določeno zanimanje za reproducirana spoznanja in odkritja, ki so izšla iz teh uslug. Če naj bi o omenjenem primeru govorili na ravni znanstvene dejavnosti, bi bržčas od vpletenih akterjev pričakovali najmanj to, da bi tudi širšo družbeno javnost seznanili s svojimi relevantnimi spoznanji in odkritji. To bi bilo nujno še iz enega vidika, etičnega, če naj bi govorili o odgovornosti v univerzitetnem svetu. Drugi primer, javnosti tako rekoč povsem neznan in zakrit, je primer fakultete ISH – Fakultete za podiplomski humanistični študij v Ljubljani, zoper katero je bila spričo sumov o številnih nepravilnostih in nezakonitostih, zlasti finančnih pa tudi drugih, leta 2004 vložena obsežna ovadba in na njeni podlagi uvedena kriminalistična preiskava, ki je še v teku. Nekaj o dogajanjih na ISH je mogoče prebrati v reviji *Monitor ZSA – Revija za zgodovinsko, socialno in druge antropologije* (Vol. VI / No. 1-2, 2005).
15. Taja Kramberger, »Od *Joining the Club* h grotesknosti slovenske adaptacije na neoliberalizem«, str. 80–81 (izpeljano iz članka Pierra Bourdieuja in Loica Wacquanta, »On the Cunning of Imperialist Reason, v: *Theory, Culture & Society*, let. 16, št. 1, 1999, str. 41–58).
16. Scott Atran, *Cognitive Foundations of Natural History: Towards an Anthropology of Science* (1990).
17. Za seznanitev s fenomenom vernakularizacije, predvsem pa z njegovimi učinki v znanosti v Sloveniji glej: Taja Kramberger, »Grotesknost ljudske znanstvene domačnosti«, *Večer*, 2001, str. 21. Avtorica članka namreč opozarja, da so prav procesi vernakularizacije tisti, ki bistveno onemogočajo, da bi se v Sloveniji lahko pogovarjali o znanosti in njenih problemih na vsebinski ravni, ne pa v govorici, ki izpričuje fiktiven odnos do znanosti, a si jo kljub temu prilašča.
18. Za podrobnejši pogled v svet socialne funkcije instituta dedovanja v svetu znanosti glej Bourdieujevo in Passeronovo delo *The Inheritors* (1979).

19. Seveda pa ob tej izjavi nikakor ne nameravam gojiti in reproducirati kakih mitologij o nosilcih znanstvenih titul v Sloveniji. Nikakor ne mislim, da more biti znanstvena titula merilo, če sploh kako merilo, normativnosti znanstvenosti, intelektualnosti ali celo etičnosti, socialne odgovornosti in kulturnega standarda; morda je to mogoče v kakem drugem svetu, v slovenski provinci se zdi, da žal ne. To tezo tako rekoč iz dneva v dan potrjujejo medijsko eksponirane »profesionalne« dejavnosti razno raznih nosilcev znanstvene titule: od nekega tituliranega medijskega glasnika, ki v enem od svojih klobasanj v *Financah* (z dne 21. oktobra 2004) z naslovom »'Kultura' ubija! Dobesedno!« z nasilnim žargonom, dementno retoriko in tržno mitološko ter reduktivistično *formo mentis* svoje kastne univerzitetne realnosti uprizarja antiintelektualni, seveda tudi antikulturni, in to dobesedno, izbruh *par excellence*; do nekega domnevno borznega strokovnjaka s titulo znanosti, sicer pa v zadnjem času bolj poznanega kot domnevno zalotenege pri nekih borznih mahinacijah, zaradi katerih naj bi se menda (po poročanju medijev) spričo uvedenih preiskav in postopkov pristojnih institucij zoper njega raje zavihtel, ironično, naravnost na mesto predavatelja (posledica: postopki zoper njega naj bi bili zaradi tega ustavljeni), v varno naročje osrednje univerzitetne kovnice znalcev ekonomskih znanosti, namreč na ljubljansko Ekonomsko fakulteto (o tem so poročali nekateri nacionalni mediji v začetku novembra 2004); ni kaj, lep tale slovenski univerzitetni svet in njegovih akademskih stoličkarjev!!!

Reference

- Althusser, Louis (1985): *Filozofija in spontana filozofija znanstvenikov* (1967). Ljubljana: ŠKUC Filozofske fakultete & Studia humanitatis (prevedel Vojislav Likar).
- Atran, Scott (1990): *Cognitive Foundations of Natural History: Towards an Anthropology of Science*. Pariz & Cambridge: Maison des sciences de l'homme & Cambridge University Press.
- Bachelard, Gaston (1998): *Oblikovanje znanstvenega duha*. Ljubljana: Studia humanitatis (prevedel Vojislav Likar).
- Becher, Tony (1989): *Academic Tribes and Territories: Intellectual enquiry and cultures of disciplines*. Philadelphia: Open University Press.
- Blanchot, Maurice (1996): *Les intellectuels en question: Ébauche d'une réflexion*. Pariz: Fourbis.
- Bourdieu, Pierre (2000): Die Internationale der Intellektuellen. *Berliner Zeitung*, 134, 10. junij 2000, Berlin, str. 4 (nemški prevod: J. Ohnacker); cf. spletno stran: http://www.BerlinOnline.de/wissen/berliner_zeitung/archiv/2000/0610/magazin/0004/index.html
- Bourdieu, Pierre (1990): *Homo academicus*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, Pierre (2002): *Praktični čut I*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Bourdieu, Pierre & J. C. Passeron (1979): *The Inheritors*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Bourdieu, Pierre (2004): *Znanost o znanosti in refleksivnost*. Ljubljana: Liberalna akademija (prevedel Braco Rotar).
- Bourdieu, Pierre & Loïc Wacquant (2003): Neoliberalni novorek: zabeležke o novi planetarni vulgati (v prevodu Tine Kramberger). *Družboslovne razprave*, let. XIX, št. 43, str. 57–63, Ljubljana: SSD & FDV.
- Brglez, Alja & Patricia Kotnik & Rado Pezdir (2004): *Znanost na trgu*. Ljubljana: ICK.
- Canguilhem, Georges (1977): *Idéologie et rationalité dans l'histoire des sciences de la vie*, Pariz: Librairie philosophiques J. Vrin.

- Canguilhem, Georges (1987): Kaj je znanstvena ideologija? (v prevodu Tomaža Erzarja). *Vestnik IMŠ*, št. 2, str. 9–16, Ljubljana: Inštitut za marksistične študije ZRC SAZU.
- Foucault, Michel & Gilles Deleuze (1973): Intelektualci in oblast (v prevodu Slavoja Žižka). *Razprave-Problemi*, letnik XI, št. 128-132, avgust-december 1973, str. 135–140.
- Freitag, Michel (1995): *Le naufrage de l'université et autres essais d'épistémologie politique*. Pariz: Nuit blanche, Québec: Découverte.
- Gramsci, Antonio (1974): *Izbrana dela*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Kotnik, Vlado (2004a): Čemu služijo raziskovalci?: Znanstvena politika, ki privilegira in izključuje. *Dnevnik (Zelena pika)*, 23. oktober 2004, Ljubljana, str. 25.
- Kotnik, Vlado (2004b): Fantomski svet slovenske znanosti. *Delo (Znanost)*, 21. oktober 2004, Ljubljana, str. 18.
- Kotnik, Vlado (2002): Raziskovati opero in misliti državo. *Monitor ISH*, let. IV, št. 1–4, str. 366–377, Ljubljana: ISH.
- Kramberger, Anton (2001): Osebnostne in družbene funkcije sociološkega spoznanja. *Družboslovne razprave*, let. XVII, št. 36, str. 57–72, Ljubljana: SSD & FDV.
- Kramberger, Anton (1999): *Poklici, trg dela in politika: poklicni problem socialne države, empirični primeri iz Slovenije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kramberger, Taja & Iztok Šori (2004): Brezmejnost v neumnosti province (intervju Iztoka Šorija s Tajo Kramberger). *Večer (Sobotna priloga)*, št. 142, 19. junija 2004, Maribor, str. 42.
- Kramberger, Taja (2001): Grotesknost ljudske znanstvene domačnosti. *Večer*, 21. 5. 2001, str. 21, Maribor.
- Kramberger, Taja (2003): Od *Joining the Club* h grotesknosti slovenske adaptacije na neoliberalizem. *Družboslovne razprave*, let. XIX, št. 43, str. 77–95, Ljubljana: SSD & FDV.
- Kristeva, Julija (1977) Čemu rabijo intelektualci (v prevodu Braca Rotarja). *Razprave-Problemi*, letnik XV, št. 173-175, str. 193-202.
- Kump, Sonja (1994): *Akademski kultura*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Kump, Sonja (2001): Hierarhična razmerja moči na univerzi. *Družboslovne razprave*, let. XVII, št. 37-38, str. 109–115, Ljubljana: SSD & FDV.
- Majerhold, Katarina & Rado Pezdir (2003): *Ali univerza potrebuje socialno okolje?*. Ljubljana: ŠOU.
- Masseau, Dider (1994): *L'invention de l'intellectuels dans l'Europe*. Pariz: PUF.
- Močnik, Rastko (2001): Ali univerza lahko nudi začasno zatočišče teoretski produkciji. *Družboslovne razprave*, let. XVII, št. 37-38, str. 97–108, Ljubljana: SSD & FDV.
- Nahoum-Grappe, Véronique (2003): Anthropologie des inégalités contemporaines. Quelques réflexions. *Les scientifiques et les droits de l'Homme* (urednika zbornika: Lydie Koch-Miramon in Gérard Toulouse). str. 61–68. Pariz: Maison des sciences de l'homme.
- Rotar, Drago (2002): Dementia militans. *Monitor ISH*, let. IV, št. 1–4, str. 378–395, Ljubljana: ISH.
- Rotar, Drago (2003/2004): Kar očitno nikogar med raziskovalci ne moti. *Monitor ISH*, vol. V, št. 3–4, str. 156–159, Ljubljana: ISH & Društvo Tropos.
- Rotar, Drago B. (2004): Kdo bo dajal naloge znanosti?. spremna beseda k: Pierre Bourdieu, *Znanost o znanosti in refleksivnost*, str. 15–37, Ljubljana: Liberalna akademija.
- Rotar, Braco (1997): Znanosti in občinstvo. *Delo (Sobotna priloga)*, št. 26, 1. 2. 1997, str. 34, Ljubljana.

- Sadri, Ahmed (1992): *Max Weber's Sociology of Intellectuals*. New York: Oxford University Press.
- Sirinelli, Jean-François (1988): *Génération intellectuelle*. Pariz: Fayard.
- Sirinelli, Jean-François (1986): *Les intellectuels en France, de l'affaire Dreyfus à nos jours* (v sodelovanju s Pascalom Oryjem). Pariz: Armand Colin.
- Šumi, Irena (2004): Intelektualno delo v provinci, kaj je to?. *Emzin*, let. XIV, št. 1-2 str. 60–65, Ljubljana: Zavod za kreativno produkcijo.
- Šumi, Irena (2003/2004): Nekateri premisleki o postopkih izbora programskih skupin in temeljnih raziskovalnih projektov v letu 2004. *Monitor ISH*, vol. V, št. 3–4, str. 149–155, Ljubljana: ISH & Društvo TROPOS.
- Wacquant, Loïc (2002): An Inventive and Iconoclastic Scientist. *Berkeley Journal of Sociology*, 46, str. 177–179, Berkeley: University of California Press.

Avtorjev naslov:

Dr. Vlado Kotnik, antropolog,
štipendist MSH in gostujoči raziskovalec EHESS v Parizu
TROPOS – Društvo za zgodovinsko, socialno in druge antropologije
Elektronska pošta: vlado.kotnik@guest.arnes.si